

วารสาร

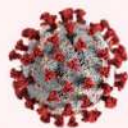
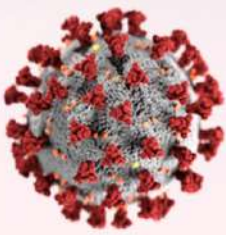
ปราชญ์ ประชาคม

JOURNAL OF SCHOLAR COMMUNITY

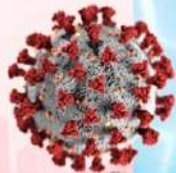
วิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครปฐม จังหวัดนครปฐม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2566

E-ISSN : 2822-1052 (Online)

COVID-19

PM
2.5

CLIMATE
CHANGE

วารสารปราชญ์ประชาคม

Journal of Scholar Community

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2566

E-ISSN: 2822-1052 (Online)

ที่ปรึกษา

พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์, ดร.

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

บรรณาธิการเล่ม

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์พีรพัฒน์ พันศิริ

อาจารย์ธนะชัย สามล

อาจารย์ไชยยา เรืองดี

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายณัฐพล วิทย์เรงชัย

นางสาวภาวพรรณ กิจประเสริฐ

นางสาวณัฐฐา แจ่มอักษร

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

กองบรรณาธิการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศาสตราจารย์ ดร.

พระครูสุนทรธรรมโสภณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

พระมงคลธรรมวิธาน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรณรงค์ สกกุลศรี

รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เจริญธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวุฒิ สมยานะ

รองศาสตราจารย์ ดร.อุสา สุทธิสาคร

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลรัตน์ ศิริรินทร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์

รองศาสตราจารย์เจษฎา บุญมาโฮม

รองศาสตราจารย์ประจวบ ประเสริฐสังข์

รองศาสตราจารย์ พล.ต.ต.ดร.กิตติธนต์ เลอวงศ์รัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ภู่อระกูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิดา ภักดี

ดร.รัชนีชีวาท์ แซ่ตัน

ดร.เกษภา ผาทอง

ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดเสนาหา นครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรังสิต

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

โรงพยาบาลตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

“ถ้าคุณรู้สึกถึงความเจ็บปวด นั่นแปลว่าคุณยังมีชีวิต
แต่ถ้าคุณรับรู้ความเจ็บปวดของผู้อื่น นั่นแปลว่าคุณเป็นมนุษย์” ... Leo Tolstoy

ปัญหาสังคมไทยที่เป็นวิกฤติในปัจจุบัน คือโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากไวรัสโคโรนากลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง 2 (SARS-CoV-2) ซึ่งเริ่มปรากฏในเดือนธันวาคม 2562 ที่นครอู่ฮั่น เมืองเอกของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน จากนั้นต่อมาได้มีการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ไปทั่วโลก ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 ในประเทศไทยก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นทุกปี บางปีสถานการณ์รุนแรงส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ถึงขั้นต้องออกมาตรการเข้มข้นเพื่อแก้ปัญหา ด้วยคำแนะนำการดูแลสุขภาพและเตือนประชาชนให้ระวังหรือหลีกเลี่ยงการอยู่ในพื้นที่ที่ฝุ่นเกินค่ามาตรฐานหรือการสวมหน้ากากป้องกันฝุ่นละออง รวมทั้งภาวะโลกร้อน (Global warming) และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) นับวันจะเป็นเรื่องใกล้ตัวที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้นมีผลทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดภัยธรรมชาติบ่อยขึ้นและรุนแรงมากขึ้น

สภาวการณ์ปัญหาทั้งปวงส่งผลกระทบต่อสุขภาพที่เชื่อมโยงไปถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทุกมิติที่ต้องเรียนรู้ ปรับตัว และสร้างความสมดุลเพื่อการบริหารชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัย เป็นผลให้มีการรณรงค์แนวทางแก้ไขที่อยู่บนพื้นฐานของคุณค่าด้วยการร่วมมือกันของมนุษยชาติที่ต้องรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ให้มีส่วนร่วมในการศึกษา สร้างแนวทางป้องกันปัญหายภัยพิบัติธรรมชาติ และการสื่อสารความเห็นอกเห็นใจต่อกันและกัน อันเป็นสิ่งที่สังคมตระหนักรู้เพื่อสวัสดิภาพอย่างยั่งยืนของมวลชน

วารสาร “ปราชญ์ประชาคม” ณ วันนี้ เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ของเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2566 คณะทำงานยังคงมุ่งหวังตั้งมั่นตามปณิธานสืบสานหน้าที่ของตน คือ ทำเหตุให้ดีที่สุด เพื่อผลที่ดีที่สุดต่อสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นอนันตกาล แม้ว่าปัจจุบันจะไม่มีสัญญาณการรับรู้ล่วงหน้าว่าอนาคตทุกนาทีชีวิตจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง เพราะเพียงช่วงขณะที่เรายังมีความมั่นใจในความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ความอยู่รอดปลอดภัย หรือความสุขกายสบายอารมณ์ แล้วเวลาที่ต่อมาความสุขสมอารมณ์หมาย อาจถูกทำลายให้พลัดพรากสูญสลายทุกอย่างไปแล้วตามความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งด้วยกฎแห่งโลกธรรม ตอกย้ำให้มนุษย์ได้เข้าใจตรงกันว่าความสำเร็จในอดีตนั้น มิใช่เป็นหลักประกันในอนาคต

กองบรรณาธิการ จึงขอขอบพระคุณในมิตรภาพที่งดงามจากความเอื้ออารีวิถีปราชญ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ความเสียสละด้วยจิตอาสาของคณะทำงานและผู้ส่งบทความวิชาการ ที่ทำให้วารสารฉบับนี้มีความสมบูรณ์ทั้งคุณค่าและความหมายต่อสาธารณชน ตามความฝันและพลังที่มั่นคงในวลีปัญญาชนว่า ...

“อย่าเป็นคนทิ้งงดงามสำหรับโลกใบนี้ แต่จงเลือกคนที่ทำให้โลกใบนี้ของคุณงดงาม”

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทความวิจัย	
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เจษฎา บุญมาโฮม และศิริจินดา รอดด้วง	1-15
การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปรางบุรี (บ้านเมืองเก่า) มัสทนา ตุ่มอ่อน และสายชล จินใจ	16-28
การประเมินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทาง วิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 สุรดา วรรณพันธุ์, ทรงธรรม วิสินธุ์ชัย, เจษฎา นวชน, สุพรรณิการ์ ไผ่ซ้อง และสายชล จินใจ	29-42
การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ จักรกฤษณ์ กังหัน, จิณณ์ณิตา ทับทิม, จิตสุภา สารพันธ์, พรรณิศา ชันเพชร, ภัทรพร เยาวรัตน์ และสริพร เขาวนชัย	43-54
บทความวิชาการ	
ปัญหาด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของการทำนาข้าวในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น จุฑา คัมภีรานนท์	55-67
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เพ็ญพิชชา ใจยอด, ธาริดา สกลภัทรสกุล, พันธกานต์ ทรงบุญรอด, พัชรกฤษฎี เนื้อไม้ และสริพร เขาวนชัย	68-81
กระบวนการพิจารณาบทความ	82

การ

พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

เจษฎา บุญมาโฮม^{1*}

ศรินดา รอดด้วง²

รับบทความ: 30 พฤษภาคม 2566 แก้ไขบทความ: 11 มิถุนายน 2566 ตอบรับบทความ: 15 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 2) ศึกษาสัมประสิทธิ์การกระจายของการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม จำนวน 43 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างโดยผู้วิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) สัมประสิทธิ์การกระจายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานเท่ากับ 0.14

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* อีเมล: krutonpsy@gmail.com

² นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

The Development of Learning Achievement in Thai Language on Literary Art Value Analysis for Mathayomsuksa 4 Students, Using Phenomenon-Based Learning

Jesada Boonmahome ^{1*}

Sirinda Rodduang ²

Abstract

The purposes of this research were to: 1) compare students' learning achievement learning after using phenomenon-based learning with the set criterion of 70 %, and 2) find the coefficient of variation of Phenomenon-based learning. The sample was 43 grade 4 students at Wat Huai Chorakhe Phitthayakhom School in Nakhon Pathom Province, derived by cluster random sampling. Instruments used to collect data were lesson plans and achievement tests constructed by the researchers. Data were analyzed with the mean, standard deviation, t-test and C.V. The results were as follows: 1) Students' learning achievement after using phenomenon-based learning with higher than the set criterion at 70 %. 2) The coefficient of variation of learning achievement after using phenomenon-based learning were 0.14.

Keywords: Phenomenon-based learning, Learning achievement, Literary art value analysis

¹ Associate Professor Graduate Diploma Program in Teaching Profession Nakhon Pathom Rajabhat University.

* Email: krutonpsy@gmail.com

² Student Nakhon Pathom Rajabhat University

บทนำ

ภาษาคือภาพสะท้อนมรดกทางวัฒนธรรม คนไทยต้องภูมิใจ อนุรักษ์ และใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง นอกจากนี้ ภาษาไทยยังเป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ วรรณคดีเป็นศิลปะแขนงสำคัญของภาษาไทย วรรณคดีไทยเป็นมรดกล้ำค่าของไทยและโลก เพราะวรรณคดีนำเสนอประสบการณ์ทางสุนทรียะตามธรรมชาติของมนุษย์ โดยดวงมน จิตรจำนงค์ (2556: 64-65) นำเสนอว่า วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นศัพท์บัญญัติที่เป็นคำไวพจน์พ้องความหมาย หมายถึง ศิลปะที่ใช้ภาษาเป็นวัสดุ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเภทอื่น จุดหมายหลักของการสร้างวรรณคดีคือ การตอบสนองความต้องการทางสุนทรียภาพซึ่งมีความสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตมนุษย์ โดยมีธรรมชาติของความงามที่โน้มน้าวใจให้รู้สึกมีพลังที่จะกระตุ้นความคิดจินตนาการ เนื้อหาทางอารมณ์ และเนื้อหาทางความคิด วรรณคดีจึงให้ความรู้ความเข้าใจต่อชีวิตและสังคมได้หลายระดับตามข้อสังเกตและความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้แต่งผ่านทัศนะการขบคิดและตีความของผู้อ่าน

การเรียนรู้วรรณคดี จึงเป็นเสมือนการเรียนรู้เรื่องราว วิถีชีวิต วัฒนธรรม และอารมณ์ความรู้สึกที่เกี่ยวข้องหรือสะท้อนความเป็นมนุษย์ผ่านภาษาที่สรรค่านำมาร้อยเรียงอย่างประณีตงดงาม ซึ่งจะช่วยให้กล่อมเกล่าให้เกิดความประณีตทางอารมณ์และความองอาจทางสติปัญญา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจตนเองและสังคมที่ตนอยู่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น วรรณคดีจึงเป็นสมบัติของประเทศชาติที่ควรค่าแก่การเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (ภัทราวรรณ ผาเจริญ และทรงภพ ขุนมธูรส, 2564: 49) การศึกษาวรรณคดีจึงมีความสำคัญต่อชีวิต กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนต้องเรียนรู้วรรณคดีในวิชาภาษาไทยโดยกำหนดไว้ในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม โดยระบุมาตรฐานการเรียนรู้ที่ 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยกำหนดเกณฑ์ผลลัพธ์คุณภาพของผู้เรียนว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนต้องสามารถวิเคราะห์ วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมตามหลักการวิจารณ์วรรณคดีเบื้องต้น รู้และเข้าใจลักษณะเด่นของวรรณคดี ภูมิปัญญาทางภาษา และวรรณกรรมพื้นบ้าน เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และวิถีไทย ประเมินคุณค่าด้านวรรณศิลป์ นำข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ทั้งนี้ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2553: 96) ได้นำเสนอว่า มโนทัศน์สำคัญในวรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษาตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษาคือ ความเข้าใจบทบาทของภาษาไทยในการสื่อความหมายในงานวรรณศิลป์ อันประกอบด้วยความคิดหรือทัศนะและอารมณ์ความรู้สึก อีกทั้งความเข้าใจกระบวนการทำงานของภาษาในการกำกับความคิดของบุคคลซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม มโนทัศน์ที่จำเป็นในการศึกษาภาษาและวรรณคดีจึงไม่ใช่เพื่อการอนุรักษ์สิ่งที่ “ถูกต้อง” ไว้ แต่เป็นความพยายามเข้าถึงความมีชีวิตชีวาของตัวบทประพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ ตีความและตั้งคำถามเพื่อเข้าถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพและภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาคุณภาพ

และความเติบโตทางปัญญาและอารมณ์ นั่นคือ การเรียนวรรณคดีจึงไม่ใช่การเน้นการท่องจำ แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจโลกของชีวิตผ่านจินตนาการของผู้แต่งด้วยการวิเคราะห์คุณค่าของผู้อ่าน

อย่างไรก็ตาม อรุณทัย อินทนิล และกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2565: 340) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดเรียนการสอนวรรณคดีไทยระหว่าง พ.ศ. 2555-2564 พบว่า ปัญหาหลักของการจัดการเรียนรู้มี 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เรียน คือ ผู้เรียนไม่มีความรู้พื้นฐานทางภาษาที่ดีพอ ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ไม่รักการอ่าน ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าของวรรณคดีไทย 2) ปัญหาที่เกิดจากผู้สอน คือ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวรรณคดี วิธีสอนของครูไม่น่าสนใจ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่มีหลากหลายและไม่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน และ 3) ปัญหาการใช้สื่อการสอน คือ สื่อไม่เพียงพอ สื่อการสอนไม่น่าสนใจ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจความงามของภาษาไทยและภูมิปัญญาไทย ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย ตลอดจนไม่เห็นคุณค่าของวรรณคดีไทย สิ่งเหล่านี้อาจทำให้วรรณคดีซึ่งเป็นมรดกล้ำค่าของแผ่นดินค่อย ๆ เลือนหายไปเป็นที่สุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของภัทราวรรณ ผาเจริญ และทรงภพ ขุนมธุรส (2564: 50) ที่พบว่า ปัญหาหลักของการเรียนวรรณคดีเกิดขึ้นจากการที่ครูผู้สอนมักชี้นำความคิดของนักเรียน ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดและวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยตนเอง อีกทั้งการจัดการเรียนรู้อย่างมุ่งเน้นไปที่การท่องจำประวัติผู้แต่ง ปีที่แต่ง ลำดับความเป็นมาของเนื้อเรื่อง ปีที่เกิดเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องและความหมายของคำศัพท์ รวมถึงถ้อยคำสำนวนโดยไม่เน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์ และการประเมินคุณค่า นอกจากนี้ยังไม่เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับชีวิตจริง ส่วนปัญหาที่เกิดจากนักเรียนนั้น ได้แก่ ความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านภาษาในวรรณคดีไม่ดีพอ สิ่งเหล่านี้จะปิดกั้นความสนใจในการเรียนรู้อรรถรสวรรณคดี นั่นคือ การที่นักเรียนขาดความสนใจและไม่เห็นคุณค่าในการเรียนวรรณคดี ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย ประจำปีการศึกษา 2564 โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) พบว่า วิชาภาษาไทยมีค่าเฉลี่ย 46.40 คะแนน ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย โดยนักเรียนให้ข้อมูลว่า การวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีในด้านวรรณศิลป์ นั้นมีรายละเอียดเนื้อหาในการทำ ความเข้าใจค่อนข้างยาก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูมักนำเสนอเนื้อหาโดยขาดตัวอย่างในการอธิบายเพิ่มเติมให้ชัดเจน ด้วยเหตุผลของระยะเวลาที่จำกัด ครูให้นักเรียนจดจำการวิเคราะห์คุณค่าวรรณศิลป์จาก คำสอนของครู ทำให้นักเรียนยังไม่สามารถวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีด้านวรรณศิลป์ได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัยและโรงเรียนใกล้เคียงพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถพิจารณาคุณค่าวรรณคดีด้านวรรณศิลป์ได้อย่างถูกต้อง ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณคดีต่ำกว่าเกณฑ์

การเรียนรู้วรรณคดีเพื่อการวิเคราะห์โดยเฉพาะการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ให้เกิดผลดีและมีประสิทธิภาพ จึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการ เช่น การออกแบบวิธีสอน กลวิธีการสอนของครู สื่อการเรียนรู้ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนวรรณคดีพบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้วรรณคดีที่มีประสิทธิภาพคือ การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการพิสูจน์และยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในปัจจุบัน ดังผลการวิจัยของเจษฎา บุญมาโฮม และพันลัวัฒน์ แก้วเณร (2559) ลลิตทิพย์ วรรณพงษ์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย (2563) และภัทรารวรรณ ผาเจริญ และทรงภพ ขุนมธูรส (2564)

การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนใช้ประสบการณ์ร่วมกับกระบวนการคิดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้วรรณคดีในมิติต่าง ๆ เช่น การเข้าใจเนื้อหา การวิเคราะห์คุณค่า การตระหนักถึงคุณค่าและความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้การเรียนรู้วรรณคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่ อรรถพรธ บุตกรัตถ์ (2561: 355-356) ได้นำเสนอว่าการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานมีเป้าหมายสำคัญในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสถานการณ์ของการเรียนรู้ โดยนักเรียนสามารถกำหนดความสนใจและนำเสนอปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนักเรียนมีบทบาทหลักเป็นผู้สร้างสรรค์วิธีการ แหล่งข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเรียนรู้จัดเป็นกิจกรรมที่เน้นความมุ่งมั่นและมีเป้าหมายที่ให้นักเรียนรู้จักเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองเกิดเป็นองค์รวมในการเรียนรู้ ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามเป้าหมายที่วางไว้ให้สำเร็จโดยลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน มีมิติที่เกี่ยวข้องกัน 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ความเป็นองค์รวม (Holisticity) 2) สภาพจริง (Authenticity) 3) บริบท (Conceptuality) 4) การเรียนรู้แบบสืบเสาะโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based inquiry learning) และ 5) กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังผลการวิจัยของอนุเบศ ทศนิยม และสุมาลี ชุกกำแพง (2563) พรศิริพันธ์ สิปัดถา (2564) หัสวนัส เพ็งสันเทียะ, มนตา ตูลย์เมธากา และอิทธิพัทธ์ สวทันพรกุล (2564) อีระวัฒน์ เชิบรัมย์, ดวงเดือน สุวรรณจินดา และสุจินต์ วิศวรธรรณ (2564) และพิพัฒน์พงษ์ คำมาก, ศุภณัฐ พานา, และวุฒิชัย บุญพุก (2565) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานจึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิเคราะห์คุณค่าวรรณศิลป์ เพราะนักเรียนจะได้ลงมือปฏิบัติใช้เหตุการณ์ที่นักเรียนสนใจนำมาร่วมกันแสดงความคิดเห็น ทำให้ได้รับการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์

จากการนำเสนอข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ให้ผู้เรียนเกิดความงอกงามทางปัญญาและอารมณ์ และส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70
2. ศึกษาสัมประสิทธิ์การกระจายของการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. วรรณคดี

ทัศนะของผู้วิจัยเห็นพ้องกับทัศนะของดวงมน จิตรจำนงค์ (2556: 64-65) ว่าวรรณคดีกับวรรณกรรมสื่อความหมายเดียวกัน เพียงแต่อาจมีบางบริบทของที่มาและสถานการณ์การใช้คำที่ต่างกัน ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยถือว่าทั้งสองคำเป็นคำไวพจน์ จึงเลือกใช้คำว่าวรรณคดีในการวิจัย

วรรณคดีคือ ศิลปกรรมที่ใช้ภาษาเป็นวัสดุสร้างขึ้นจากทัศนะของผู้แต่งเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้แต่งในมิติต่าง ๆ มีคุณค่าด้านเนื้อหา และคุณค่าทางอารมณ์ ทำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจหรือกระทบใจทางอารมณ์ของผู้อ่าน วรรณคดีมักสร้างขึ้นจากประสบการณ์ทางสังคมผ่านจินตนาการของผู้แต่ง การศึกษาวรรณคดีจึงทำให้เข้าใจชีวิตและสร้างความจริงใจ พร้อมทั้งยังให้ความรู้ให้ข้อคิดและทัศนะอันเป็นคุณประโยชน์ต่อผู้อ่าน ทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่าวรรณคดีเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตที่มีการเกิดขึ้นและเสื่อมถอยตามกาลเวลา แต่มีความสมจริงและมีภารกิจของตนในการทำหน้าที่สื่อสารกับผู้อ่านตามวัตถุประสงค์ สถานการณ์ และประสบการณ์ของผู้อ่าน วรรณคดีจึงมีความสำคัญและเป็นวัฒนธรรมของชนชาตินั้นที่สืบสานกันเรื่อยมา โดยทั่วไปนักวิชาการมักจำแนกประเภทของคุณค่าของวรรณคดีเป็น 3 ด้าน คือ

1. คุณค่าด้านวรรณศิลป์ เป็นคุณค่าด้านพลังทางสุนทรียะ เป็นความงามทางภาษาที่เลือกใช้เพื่อสื่อสารกับผู้อ่านในมิติต่าง ๆ
2. คุณค่าด้านเนื้อหาเป็นคุณค่าสาระที่ผู้อ่านได้รับ เป็นความรู้ ประสบการณ์ หรือข้อคิดที่ได้รับจากการอ่านวรรณคดี ซึ่งอาจเป็นพื้นฐานความคิดเบื้องต้นหรือลึกซึ้งลุ่มลึกก็ได้
3. คุณค่าด้านสังคม เป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่ปรากฏในวรรณคดีทั้งทางตรงและโดยนัย มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ สถานการณ์ทางสังคมในขณะนั้นหรือที่เรียกว่าคติชนวิทยา วรรณคดีจึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัยซึ่งเป็นหลักฐานที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตแก่คนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี

2. การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์

วัตถุประสงค์หลักของวรรณคดีคือ การสื่อสารด้านสุนทรียภาพทางภาษาเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้น คุณค่าด้านวรรณศิลป์จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจวรรณคดีหรือความเข้าใจชีวิตผ่านมุมมองของผู้อ่าน การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาวรรณคดีโดยเฉพาะวรรณคดีวิจารณ์ วรรณคดีเปรียบเทียบ

การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ หมายถึง การพิจารณาองค์ประกอบของภาษาที่ใช้แต่งวรรณคดีเพื่อให้เกิดสุนทรียภาพทางภาษา โดยใช้การสรรคำเพื่อให้ได้ถ้อยคำที่มีน้ำคำซึ่งเป็นเรื่องของเสียงและความหมาย มักใช้ถ้อยคำที่สละสลวย เกิดความลึกซึ้งประทับใจ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามหรือจินตนาการตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของคำ เนื้อหา และเรื่องราวในบริบทต่าง ๆ การศึกษาวรรณคดีที่ดีต้องเข้าใจสำนวนโวหาร และภาพพจน์ เพื่อให้เปรียบเทียบได้ยินเสียง ได้เห็นภาพ ทำให้เกิดอารมณ์ได้สอดคล้องความต้องการของผู้แต่ง ซึ่งมักเป็นอารมณ์สะท้อนใจหรือโดนใจตามภาษาวัยรุ่นในปัจจุบัน งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมการใช้ภาษา ประกอบด้วย 1) แนวทางการวิเคราะห์คุณค่าวรรณศิลป์ 2) การสรรคำ และ 3) การใช้โวหารภาพพจน์

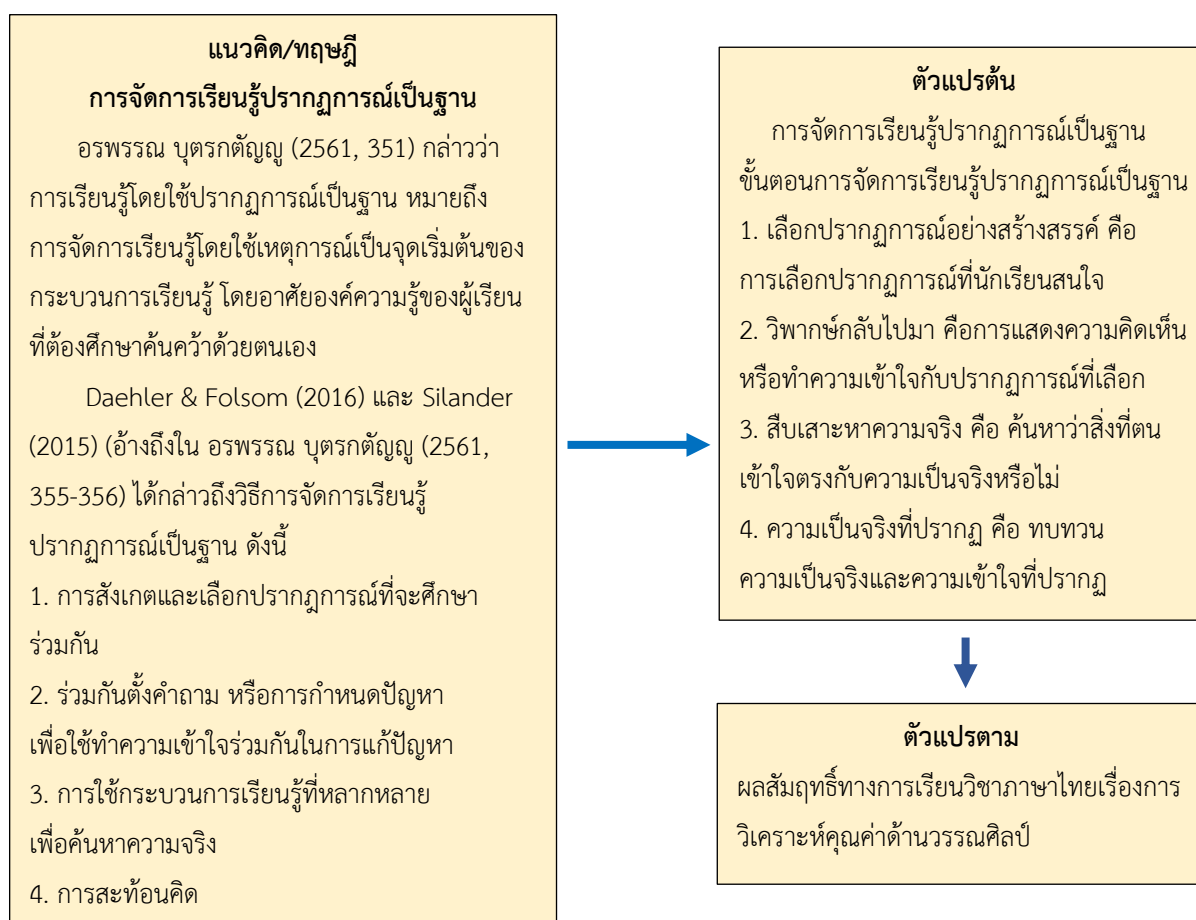
การวิจัยครั้งนี้มุ่งเสริมสร้างความรู้เข้าใจเพื่อเป็นพื้นฐานความสามารถในการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ต่อไป จึงกำหนดให้มีการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 โดยนิยามว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าวรรณศิลป์ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีด้านวรรณศิลป์จากวรรณคดีเรื่อง “นิราศนรินทร์คำโคลง” ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน วัดได้จากคะแนนแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องการวิเคราะห์คุณค่าวรรณคดีด้านวรรณศิลป์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. การเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

การเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เป็นแนวคิดการจัดการศึกษาในลักษณะการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแขนงหนึ่ง มีที่มาจากการถอดบทเรียนความสำเร็จการจัดการเรียนรู้ของประเทศฟินแลนด์

การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน หมายถึง การนำเรื่องราวเหตุการณ์หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้ให้ตรงกับเหตุการณ์ในชีวิตทำให้ผู้เรียนต้องการค้นหาความจริง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองมี รายละเอียดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จึงเลือกใช้การวิจัยแบบแผนการ วิจัยการทดลองลักษณะมีกลุ่มเดียวทดสอบหลังการวิจัยเท่านั้น (One group posttest only design)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 7 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 306 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย จำนวน 43 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มจากประชากร

ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น	การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
ตัวแปรตาม	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์

ระยะเวลาในการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2566 โดยดำเนินการปฐมนิเทศและทบทวนเนื้อหาวรรณคดีและวรรณศิลป์ก่อนการทดลอง 1 คาบ ดำเนินการทดลองจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์เป็นเวลา 4 คาบ โดยดำเนินการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน จากนั้นทดสอบหลังการทดลอง 1 คาบ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 คาบ

เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยกำหนดเนื้อหาเรื่องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ ประกอบด้วย 3 หน่วยย่อย คือ การสรรคำ โวหารภาพพจน์ และคุณค่าทางวรรณศิลป์ ตามเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง “นิราศนรินทร์คำโคลง” ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน ได้แก่ แผนที่ 1 บทเพลงสะท้อนชีวิต แผนที่ 2 ภาพลิตตามฝัน แผนที่ 3 อัจฉริยะโวหาร และแผนที่ 4 วิเคราะห์ภาษาศิลป์ โดยดำเนินการจัดการเรียนรู้แผนละ 2 คาบ แผนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์อย่างสร้างสรรค์ เป็นการเลือกปรากฏการณ์ที่นักเรียนสนใจมาเป็นปรากฏการณ์ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 วิพากษ์กลับไปมา เป็นการแสดงความคิดเห็น หรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เลือกมาศึกษา โดยร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเพื่อหาความจริง

ขั้นที่ 3 สืบเสาะหาความจริง เป็นการค้นหาลักษณะที่ตนเข้าใจนั้นตรงกับความเป็นจริงอย่างไร

ขั้นที่ 4 ความจริงที่ปรากฏเป็นการทบทวนความเป็นจริงและความเข้าใจที่ปรากฏในปรากฏที่ได้เรียนรู้

กระบวนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงตามเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เกี่ยวกับประเด็นความสอดคล้องในมิติต่าง ๆ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/5 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัยเพื่อศึกษาปัญหาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ มีบางแผนต้องปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อให้ให้นักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มขึ้น จากนั้นนำมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์

มีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ 4 ตัวเลือก ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างของแบบทดสอบลักษณะการวัดความจำและความรู้ความเข้าใจ จำนวน 9 ข้อ การนำไปใช้ จำนวน 15 ข้อ การวิเคราะห์ จำนวน 10 ข้อ การสังเคราะห์ จำนวน 3 ข้อ และประเมินค่า จำนวน 3 ข้อ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงตามเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.43-0.57 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.41-0.77 และค่าความเชื่อมั่น KR20 เท่ากับ 0.89

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.)

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือร้อยละ 70 อ้างอิงตามเกณฑ์การหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 ตามเกณฑ์ 70/70

1.1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือร้อยละ 70 เป็นรายบุคคล

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 เป็นรายบุคคล

จำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70		จำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70	
จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
31	72.09	12	27.91

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ภายหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 72.09 และไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 27.91

1.2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ด้วยสถิติทดสอบที

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ด้วยสถิติทดสอบที

การทดลอง	n	M	S	t
หลังการทดลอง	43	29.70	4.04	25.49*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ภายหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ เท่ากับ 29.70 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ด้วยสถิติทดสอบที พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การศึกษาสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ประเด็นการพิจารณา	n	M	S	C.V.
ข้อมูลนักเรียน	43	29.70	4.04	0.14

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน มีค่าเท่ากับ 0.14 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายร้อยละ 14 ซึ่งค่ากระจายอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 10-15)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลโดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของตัวแปรต้นด้วยการเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ หลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรศรินทร์ สิปิตา (2564: 72) ที่พบว่า ภายหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 72.20 (14.44 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน) สอดคล้องกับงานวิจัยของพิพัฒน์พงษ์ ดำมาก, ศุภณัฐ พานา และวุฒิชัย บุญพุก (2565: 44) ที่พบว่าภายหลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 78.43 (31.37 คะแนน จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน) และงานวิจัยของลลิตทิพย์ วรรณพงษ์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย (2563: 431) ที่พบว่า ภายหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานนักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมิงสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 74.10 (22.23 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน) และเมื่อพิจารณาคะแนนเป็นรายบุคคลพบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 25 คน จาก 30 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33

ทั้งนี้ การที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์หลังการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เพราะการจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในลักษณะปรากฏการณ์เป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนเน้นกระบวนการคิดเพื่อความเข้าใจจากการเรียนรู้เชิงระบบที่เน้นการนำบริบทรอบตัวมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของผู้เรียนและเนื้อหาที่กำลังศึกษา ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมในการค้นหาคำตอบและปฏิบัติกิจกรรมอย่างดี จนเกิดเป็นความเข้าใจโดยเฉพาะบริบทการนำคุณค่าวรรณศิลป์มาสู่การประยุกต์ในชีวิตจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้วรรณคดีในบริบทที่เชื่อมโยงกับชีวิต สอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2562, อ้างถึงใน สุขานันท์ วรรณานนท์, 2565: 111) ที่นำเสนอว่า การเรียนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเป็นการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เองผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน มีการบูรณาการความรู้ในหลากหลายสาขาวิชาใช้ในการแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเป็นกลุ่มและร่วมกันสืบเสาะหาความรู้จากสถานการณ์ตัวอย่างเพื่อนำไปสู่การอธิบายต่อปรากฏการณ์ และทัศนะของ Daehler & Folsom (2016) ที่อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยง

การเรียนรู้และความคิดรวบยอดของเนื้อหาที่ศึกษาผ่านกิจกรรมการปฏิบัติ และประสบการณ์ที่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดที่มีคุณค่าต่อผู้เรียน การเกิดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะคล้ายกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานจึงมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนา นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของตัวแปรต้นด้วยการเปรียบเทียบค่าการกระจายของข้อมูลหลังการทดลองด้วยสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) พบว่า มีค่า C.V. 0.14 คิดเป็นร้อยละ 14 หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์มีการกระจายอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคะแนนสอดคล้องไม่แตกต่างกันในระดับปานกลาง อันถือว่ายอมรับได้ แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ให้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 และคะแนนดังกล่าวมีการกระจายในระดับปานกลางที่สามารถยอมรับได้ (C.V. น้อยกว่าร้อยละ 15) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานและมีประสบการณ์การสอนเรื่อง การวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ อีกทั้งมีการปรับปรุงแล้วทดลองใช้ 1 วงรอบจึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนขณะได้รับการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนให้ความสนใจและมีส่วนร่วมกำหนดสถานการณ์ที่นำมาใช้เริ่มต้นเดินเรื่องในการเรียนรู้ มีการสืบค้นข้อมูลเพื่อตอบคำถามและข้อสงสัย และพยายามเชื่อมโยงสู่ชีวิตประจำวัน โดยนักเรียนให้ความเห็นว่าเป็นการเรียนภาษาไทยที่ไม่เหมือนวิชาภาษาไทยที่เน้นท่องจำเนื้อหาเพื่อนำวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ให้ผ่านการทดสอบ การจัดการเรียนรู้ครั้งนี้บรรยากาศการเรียนรู้มีความสุข ไม่เคร่งเครียด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ หัสวนัส เพ็งสันเทียะ, มนตา ตุลย์เมธารการ, และ อธิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2564: 251) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีความแปลกใหม่ของรูปแบบการเรียนรู้ มีอิสระในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีความสุขสนุกสนาน ทำให้มีความน่าสนใจ

นั่นคือ การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานเป็นวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สารที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ที่กล่าวไว้ว่านักเรียนสามารถวิเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมตามหลักการวิจารณ์เบื้องต้นได้และสามารถสังเคราะห์ข้อคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ โดยนักเรียนจะสามารถคิดได้แตกต่างจากที่ผู้แต่งหรือครูผู้สอนได้ป้อนข้อมูลให้นักเรียนได้เรียนรู้หรือไม่ยึดติดกับความคิดแบบเดิม ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานเป็นการนำเหตุการณ์ในบริบทต่าง ๆ ของผู้เรียนมาจัดการเรียนรู้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 จึงประสบปัญหาการกำหนดทิศทางเนื้อหาในการจัดกิจกรรม ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้สื่อสังคมออนไลน์มาช่วยให้นักเรียนให้ความสนใจกิจกรรม ทำให้การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ครูอาจต้องเตรียมความพร้อมประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะจัดการเรียนด้วยวิธีการอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น

2. ควรเลือกปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ที่นำมาเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทและธรรมชาติการเรียนรู้ของนักเรียนในสังคมไทย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เลือกมาเป็นจุดเริ่มต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการวิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์ได้ ดังนั้น จึงควรนำไปบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ในลักษณะการพัฒนาการคิดวิเคราะห์/ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. เนื่องจากการวิจัยนี้ดำเนินการตามลักษณะการพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตัวชี้วัด จึงออกแบบการวิจัยทดสอบหลังเรียนกับเกณฑ์ จึงควรมีการติดตามผลความคงทนของการเรียนรู้ดังกล่าวเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ในระดับชั้นถัดไป

บรรณานุกรม

- เกษภา บุญมาโฮม และพันลวิวัฒน์ แก้วเณร. (2559). รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องการวิเคราะห์วรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดห้วยจรเข้ วิทยาเขตด้วยการสอนแบบ LEC with Fun. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2553). มโนทัศน์สำคัญในวรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา: จากการศึกษาชั้นพื้นฐานจนถึงอุดมศึกษา. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(2), 95-108.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2556). วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น. ประพันธ์สาส์น.
- ธีระวัฒน์ เติบรัมย์, ดวงเดือน สุวรรณจินดา และสุจินต์ วิทวธีรานนท์. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคคำถาม R-C-A ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนไมตรีอุทิศ จังหวัดนนทบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 13(1), 82-97.

- พรศิริพันธ์ สิปตธา. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบปรากฏการณ์เป็นฐานเรื่อง เสียง รายวิชา ฟิสิกส์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความคงทนของการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิพัฒน์พงษ์ ดำมาก, ศุภณัฐ พานา และวุฒิชัย บุญพุท. (2565). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคม ศึกษาโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 5(15), 36-48.
- ภัทรารวรรณ ผาเจริญ และทรงภพ ขุนมธูรส. (2564). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตตะเลง พ่ายด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารอักษราพิบูล*, 2(1), 47-64.
- ลลิตทิพย์ วรรณพงษ์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการ เรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการเรียน แบบร่วมมือเทคนิค STAD. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 5(3), 425-437.
- สุชานันท์ วรพัฒนานนท์. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี วิจารณญาณและการแก้ปัญหาเรื่อง ปรากฏการณ์ของโลกและภัยธรรมชาติของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- หัสวินัส เพ็งสันเทียะ, มนตา ตุละเมธการ และอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 13(2), 240-257.
- อนุเบศ ทัศนียม และสุมาลี ชูกำแพง. (2563). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 7(6), 31-41.
- อรพรรณ บุตรกัตถุญ. (2561). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อการสร้างมุมมองแบบองค์รวมและ การเข้าถึงโลกแห่งความจริงของผู้เรียน. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 348-365.
- อรุณทัย อินทนิต และกาญจนา วิชญาปกรณ์. (2565). สถานภาพงานวิจัยด้านการเรียนการสอน วรรณคดีไทย ช่วงปี พ.ศ.255-2564. *วารสารครุพิบูล*, 9(2), 337-354.
- Daehler, K., & Folsom, J. (2016). *Making sense of science: Phenomena-based learning*. <http://www.WestEd.org/mss>.

การ

จัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปรางบุรี (บ้านเมืองเก่า)

มัทนา ตุ่มอ่อน^{1*}

สายชล จินใจ²

รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2566 แก้ไขบทความ: 10 มิถุนายน 2566 ตอบรับบทความ: 14 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปรางบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 และ 2) ประเมินผล การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 35 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนอนุบาลปรางบุรี(บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 คัดเลือกด้วยวิธีการจับสลากหน่วยห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เว็บไซต์ www.krumut.com 2) แบบทดสอบวัดความคิด 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ และ 4) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 83.60/81.00 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจโดยรวมของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ การผสมผสาน ความคิดรวบยอด เด็กปฐมวัย

¹ ครู โรงเรียนอนุบาลปรางบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

* อีเมล: mutana2561@gmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Organizing Integrated Creative Arts Activities to Concept Developing for Early Childhood in Kindergarten Grade 3, Anubanpranburi School

Muttana Tumon^{1*}

Saichol Jinjo²

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the effectiveness of integrated creative arts activities for developing concepts for preschool children in kindergarten grade 3, Anubanpranburi School, Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 2 and 2) evaluate the results of the integrated creative arts activities developed. The 35 samples used in this research were early childhood children in kindergarten grade 3, semester 1, academic year 2021, Anubanpranburi School. The research tools were 1) the website www.krumut.com, 2) a thought test, 3) a satisfaction questionnaire, and 4) a learning experience plan. The statistics used in the research were mean, percentage, standard deviation and t-test. The results were as follows: 1) The results of analyzing the effectiveness of the integrated creative arts activities for concept development for preschool kindergarten children year 3, E₁/E₂ efficiency was 83.60/81.00, 2) the learning achievement of the sample group had a statistically higher score after school than the score before school at the .05 level, and 3) the satisfaction of preschool children with The overall development of mixed creative arts activities was at a high level.

Keywords: Creative Art Activity, Eclecticism, Concept, Early Childhood

¹ Teacher, Anubanpranburi School, Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 2

* Email: mutana2561@gmail.com

² Lecturer in Computer Education, Faculty of Education, Dhonburi Rajabhat University

บทนำ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 จึงได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะความคิด โดยแก้ไขจุดหมายด้านสติปัญญาเพื่อให้มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานการเรียนรู้เพราะคุณภาพของเด็กที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในช่วงที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน และเพื่อสร้างรอยเชื่อมต่อการศึกษาระดับปฐมวัยกับระดับประถมศึกษา จึงได้เพิ่มเติมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ลงในหลักสูตร คือ ความสามารถในการคิดรวบยอด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) อันสอดคล้องกับแนวคิดของ สมจิต จันทรธัญ (2557) ที่กล่าวถึงเหตุผลว่าเป็นเพราะโครงสร้างความคิดของเด็กยังผูกอยู่กับการกระทำอาศัยการรับรู้หรือสิ่งที่เห็นด้วยตาเป็นส่วนใหญ่ การคิดย้อนกลับ การคิดล่วงหน้าหรือการทำนายนั้น บวว่าเป็นสิ่งที่ยากสำหรับเด็กวัยนี้ เช่นเดียวกับ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2559) ที่กล่าวว่าเนื่องจากความคิดรวบยอดเป็นคำที่เป็นนามธรรมใช้แทน สัตว์ วัตถุ สิ่งของ ถึงแม้ว่าเด็กในวัยนี้จะสามารถคิดในใจและเรียนรู้การใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุรอบ ๆ ตัวได้ แต่ความคิดของเด็กก็ยังมีความจำกัดหลายอย่างโดยเฉพาะช่วงตอนต้นของวัย การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจะต้องจัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น โดยที่การเล่นดังกล่าวต้องไม่ใช่การเล่นอย่างไม่มีจุดหมาย และไม่ใช่การยึดเยียดเนื้อหาในระดับประถมศึกษาให้แก่เด็ก การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูจะต้องเข้าใจการเรียนรู้ของเด็กทั้งจะต้องสร้างเสริมประสบการณ์และธรรมชาติการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ดังหลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ดังนี้ 1) จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง 2) เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ 3) จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการและผลผลิต 4) จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ และ 5) ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับหลักการทำงานของสมองของเด็กเล็กได้รับความสนใจในช่วงประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เราได้เรียนรู้ว่าสมองถูกออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้ คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องของสมองของเด็กเล็กชี้ชัดว่าการเชื่อมต่อของเซลล์สมองของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว เครือข่ายเซลล์สมองที่เชื่อมต่อกันนี้มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับจะถูกป้อนเข้าสู่สมองและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมต่อของเส้นใยประสาท เส้นใยประสาทและจุดเชื่อมต่อที่ทำงานอยู่เสมอจะมีการสร้างไขมันล้อมรอบ (Myelination) ทำให้การเคลื่อนไหวของกระแสไฟฟ้าในเส้นใยประสาทเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเป็นการป้องกันไม่ให้เครือข่ายเส้นใยประสาทถูกกำจัดไป ดังนั้น การที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ จึงต้องให้เด็กได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยจัดการเรียนรู้บนฐานของหลักการเรียนรู้ของสมองและจิต (Caine and Caine, 2002)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพกับกลุ่มโรงเรียนต้นแบบซึ่งเป็นกลุ่มโรงเรียนในบริบทเดียวกันทั้งหมด 7 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) 2) โรงเรียนบ้านตำหรุ (วิงประชาสงเคราะห์) 3) โรงเรียนบ้านหนองตาเย็น 4) โรงเรียนบ้านหนองยิงหมี่ 5) โรงเรียนบ้านห้วยพลับ 6) โรงเรียนชลประทานปราณบุรี และ 7) โรงเรียนบ้านวังวน (ชูชีพ-สนิทพลอยน้อยอุปถัมภ์) จำนวนทั้งหมด 14 คน (มัทนา ตุ่มอ่อน และสายชล จินใจ, 2565) พบว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้กับเด็กปฐมวัยนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับสายตาแล้ว กิจกรรมศิลปะยังสอดคล้องกับแบบแผนการเรียนรู้ของสมอง หรือที่เรียกว่า Brain Based Learning (BBL) เด็กจะได้ฝึกปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ตรง เรียนรู้ผ่านการสังเกตและฝึกกิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาจุดเชื่อมต่อของใยประสาท ภายใต้อาณัติของสมองที่ผ่อนคลาย มีอิสระทางความคิด

กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนากล้ามเนื้อเล็กได้เป็นอย่างดี และยังเชื่อมโยงพัฒนาการของอวัยวะหลายส่วน ทำให้เกิดจุดเชื่อมต่อของใยประสาทที่สามารถพัฒนาไปสู่แบบแผนการเรียนรู้ของสมอง เด็กในช่วงวัยนี้โครงสร้างสมองซีกขวาซึ่งเกี่ยวกับศิลปะ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์จะพัฒนาได้เป็นอย่างดีถ้าได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องและต่อเนื่อง แต่เมื่อใดที่เราไปขัดขวางพัฒนาการ บีบบังคับ สร้างความเป็นระบบแบบแผนมากเกินไป จะทำให้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไม่ได้รับการพัฒนา ในช่วงที่ผ่านมาสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการ จึงทำให้พัฒนาการของเด็กปฐมวัยไม่เป็นไปตามเกณฑ์

ในการนี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการแบบผสมผสานหรือการเรียนรู้แบบผสมผสานหรือ Blended Learning เป็นรูปแบบและเทคนิควิธีการสอนหนึ่งที่น่าสนใจในการเรียนรู้รวมทั้งการฝึกอบรมในยุคแห่งสังคมสารสนเทศในปัจจุบัน ซึ่งเป็นลักษณะการผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้ทั้งในลักษณะเผชิญหน้า (Face-to-face) และการเรียนผ่านระบบคอมพิวเตอร์ในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Computer mediated) ในการสร้างองค์ความรู้่างหลากหลาย ผู้เรียนสามารถเรียนได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสถานที่ (กุลธิดา พุ่งคาโน, 2564) จึงนำแนวคิดดังกล่าวให้ทีมพัฒนาซอฟต์แวร์สร้างเว็บ www.krumut.com ขึ้นเพื่อรวบรวมสื่อที่จะช่วยเป็นเครื่องมือให้ครูและผู้ปกครองร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย และนำมาสู่การวิจัยในครั้งนี้โดยการนำแนวคิดสภาพปัญหาดังกล่าวมาพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ที่เหมาะสมที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้หวังว่าจะเป็นแนวทางให้ผู้สนใจและครูผู้สอนในระดับเดียวกันได้นำไปใช้เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์ เขต 2
2. เพื่อประเมินผลการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก ให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการสร้างรากฐานชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม ตามปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) โดยจะต้องจัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นที่มีจุดมุ่งหมายและไม่ยึดเยียดเนื้อหาการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูจะต้องเข้าใจการเรียนรู้ของเด็ก และสร้างเสริมประสบการณ์และธรรมชาติการเรียนรู้ให้แก่เด็ก แนวทางการจัดประสบการณ์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้เน้นการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง ที่เหมาะสมกับอายุวุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เน้นการจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของเด็ก ให้เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหวสำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) และเน้นจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งกิจกรรม ทักษะ และสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำจุดเน้นที่กล่าวมาออกแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะศิลปะมีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัย ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ในด้านร่างกาย จะเกิดการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา กล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้านอารมณ์ คือ การได้ชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งที่สวยงาม ด้านสังคม คือ การที่เด็กได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักรอคอยที่จะใช้อุปกรณ์ร่วมกับผู้อื่นและเรียนรู้การแบ่งปัน ส่วนพัฒนาการด้านสติปัญญา คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ รูปทรง ความกว้าง ความยาว ความสูง ขนาด (เล็ก-ใหญ่) พื้นผิว (เรียบ-ขรุขระ-หยาบ) เป็นต้น

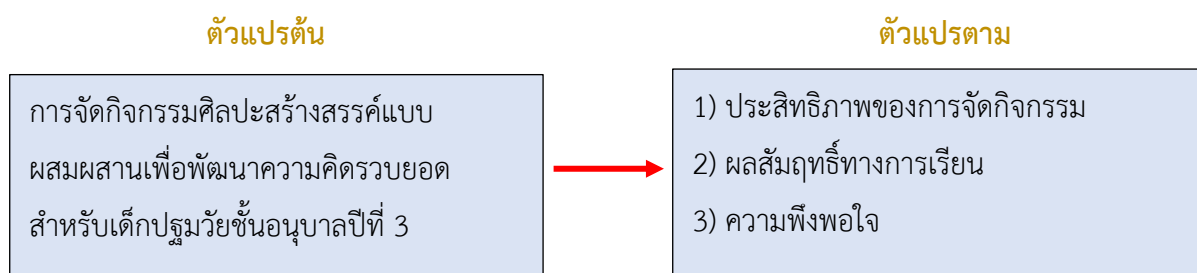
การจะพัฒนาด้านศิลปะและการสร้างสรรค์ให้เด็กต้องเข้าใจว่า ศิลปะคือกระบวนการที่สมองถอดความคิดออกมาเป็นภาพและชิ้นงานต่าง ๆ กระบวนการพัฒนาศิลปะและการสร้างสรรค์ของเด็กจึงเน้นให้เด็กคิดและลงมือทำออกมา เมื่อเด็กทำงานศิลปะ เด็กจะเกิดการเชื่อมโยงในสมอง คิดจินตนาการ และผล

โดยตรงที่ได้รับ คือ ความพอใจ ความสุข การแสดงออกทางศิลปะจึงเปรียบเสมือนการสร้างจินตนาการเป็นรูปร่างภายนอกแล้วบ่อนกลับเข้าสู่สมอง เป็นการทำให้สมองได้จัดการกับจินตนาการต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ยิ่งทำ ยิ่งจัดระบบความคิดได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยเพราะมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาปรับใช้ ต้องการเทคนิคการสอนที่เหมาะสม เหมาะกับเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันที่ได้มุ่งเน้นในมิติของการพัฒนา 4 มิติ ที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิรูปเด็กปฐมวัยยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนยุคใหม่หรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการปฏิรูประบบบริหารจัดการยุคใหม่ ซึ่งในทุกมิตินั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุผลของการปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2556) การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานจึงน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2556) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียน แบบเผชิญหน้า กับการเรียนนอกห้องเรียนโดยผ่านกิจกรรมและเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ที่น่าจะตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนทั้งด้านรูปแบบการเรียนรู้ รูปแบบการคิดความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งผู้สอนสามารถใช้วิธีการสอนอย่างน้อยสองวิธีในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลธิดา พุ่งคาโน (2564) ที่ได้สรุปว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานหรือ Blended Learning เป็นรูปแบบและเทคนิควิธีการสอนแบบหนึ่งที่น่าสนใจในการเรียนรู้รวมทั้งการฝึกอบรมในยุคแห่งสังคมสารสนเทศในปัจจุบัน

กรอบแนวคิด

การศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย การพัฒนาความคิดรวบยอดและการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานจากวรรณกรรมที่ทบทวนโดยกำหนดตัวแปรต้นได้แก่การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 และตัวแปรตามซึ่งประกอบด้วย การศึกษาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมตามเกณฑ์ E1/E2 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการศึกษาความพึงพอใจ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ทั้งหมด 2 ห้องเรียน จำนวน 68 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประจวบคีรีขันธ์เขต 2

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 35 คน 1 ห้องเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) ซึ่งสุ่มเป็นห้องเรียนด้วยวิธีการจับสลาก

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ประสิทธิภาพของกิจกรรม 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบหนึ่งกลุ่ม One Group Pre-test – Post-test Design (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556) ดังนี้

กลุ่มทดลอง	Pretest	Treatment	Posttest
N	T ₁	X	T ₂

เมื่อ N แทน กลุ่มทดลอง

T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test)

X แทน การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3

T₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง (Post-test)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เว็บไซต์ www.krumut.com 2) แบบทดสอบวัดความคิด 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ และ 4) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอนดังนี้

1. อธิบายชี้แจงทำความเข้าใจและข้อตกลงกับเด็กปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการเรียน เวลาเรียน และวิธีการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการจริยธรรมวิจัย
2. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับเด็กปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยรวมทุกกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแต่ละกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
3. ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่พัฒนาขึ้น
4. เมื่อสิ้นสุดการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามการทดลองแล้ว ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบซึ่งเป็นชุดเดียวกับก่อนเรียน แล้วทำการบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนทดสอบหลังเรียน
5. นำคะแนนที่เก็บรวบรวมจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความพึงพอใจมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556)
2. เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าทางสถิติ (Paired t-test) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป
3. ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 3 หลังได้รับการจัดศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดที่พัฒนาขึ้น โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปแล้วทำการเทียบกับเกณฑ์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) ค่าความสอดคล้อง (IOC) 2) ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ และ 3) ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ 80/80 (E1/E2) และทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระจากกันด้วยสูตร t-test (Dependent sample)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า)

รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด

ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E_1)	ประสิทธิภาพผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (E_2)
83.60	81.00
ประสิทธิภาพ $E_1/E_2 = 83.60/81.00$	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 มีประสิทธิภาพ 83.60/81.00

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยก่อนการทดลองได้ทำการทดสอบความรู้ด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังการทดลองทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าการแจกแจงของ t-test

ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง

แบบทดสอบ	กลุ่มทดลอง	n	$\bar{X}$	ΣD	ΣD^2	t
ความคิดรวบยอด	คะแนนก่อนเรียน	35	3.20	325	4329	31.22*
	คะแนนหลังเรียน	35	16.20			

* $p < .05$

จากตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 3.20 และคะแนนการทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 16.20 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบก่อนเรียน ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสถิติการทดสอบ t-test พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ผลการศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยหลังการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ให้เด็กปฐมวัยทำแบบประเมินความพึงพอใจโดยผู้วิจัยอ่านให้ฟัง แล้วนำคะแนนระดับความพึงพอใจมาวิเคราะห์ผลทางสถิติเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดเกณฑ์ไว้ 3 ระดับ ดังนี้ คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.34 – 3.00 หมายถึง พึงพอใจระดับมาก คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.68 – 2.33 หมายถึง พึงพอใจระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.67 หมายถึง พึงพอใจระดับน้อย ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการแบ่งระดับคะแนนของเบสท์ (Best, 1977)

รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด

รายการ		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1.	ชอบเรียนด้วยกิจกรรมศิลปะรูปแบบนี้	2.72	0.46	มาก
2.	การจัดกิจกรรมศิลปะทำให้เข้าใจเนื้อหาง่าย	2.68	0.48	มาก
3.	การจัดกิจกรรมศิลปะทำให้กล้าแสดงความคิดเห็น	2.88	0.33	มาก
4.	เด็กปฐมวัยมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมศิลปะทุกกิจกรรม	2.76	0.44	มาก
5.	การจัดกิจกรรมทำให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น	2.60	0.50	มาก
6.	การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมศิลปะรูปแบบนี้สนุกมีตัวอย่างที่น่าสนใจ	2.68	0.48	มาก
7.	บรรยากาศในการเรียนแต่ละกิจกรรมทำให้รู้สึกเครียด	2.76	0.60	มาก
8.	สามารถเรียนได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนตลอดเวลา	2.88	0.33	มาก
9.	สามารถทบทวนกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองได้ที่บ้าน	2.64	0.70	มาก
10.	ชอบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่จัดขึ้น	2.88	0.44	มาก
รวม		2.75	0.47	มาก

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=2.75$, S.D.=0.47) และเมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 มีประสิทธิภาพ 83.60/81.00 ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาเครื่องมือสำหรับงานวิจัยโดยอาศัยวิธีการของ ADDIE Model ประเมินคุณภาพตามกระบวนการ

ด้วยผู้เชี่ยวชาญและนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตามการทดสอบหาประสิทธิภาพของชุดเครื่องมือหรือกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่าการผลิตสื่อหรือชุดการสอนหรือกิจกรรมนั้น ก่อนนำไปใช้จริงจะต้องนำสื่อหรือชุดการสอนที่ผลิตขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพเพื่อดูว่าสื่อหรือชุดการสอนนั้นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีประสิทธิภาพในการช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์หรือไม่และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนจากสื่อหรือชุดการสอนในระดับใด ดังนั้นผู้ผลิตสื่อการสอนจำเป็นจะต้องนำสื่อหรือชุดการสอนไปหาคุณภาพที่เรียกว่าการทดสอบประสิทธิภาพเช่นเดียวกับ ภุชมนต์ วัฒนานรงค์ (2557) ได้กล่าวว่าโปรตระกูลเสมอว่าค่าที่คำนวณได้ และเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้นั้นเป็นค่าที่บอกถึงประสิทธิภาพของชุดการสอนเบื้องต้นที่ยอมรับได้เท่านั้น ถือเป็นค่าที่เกิดขึ้นเมื่อนำไปทดลองใช้ หรือ Trial Out ตามขั้นตอนของการพัฒนาชุดการสอน ไม่ถือว่าเป็นผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนที่ได้จากการใช้ชุดการสอนนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดจากการใช้ชุดการสอนต้องมีกระบวนการวัดต่างหาก เนื่องจากการใช้ชุดการสอนมีหลักการเบื้องต้นว่าเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยตนเอง การออกแบบชุดการสอนจึงเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองได้ ผู้เรียนยิ่งเรียนหลายครั้ง คะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกและข้อสอบในชุดการสอนจะยิ่งสูงขึ้นๆ ทุกครั้งที่มีการเรียนซ้ำและค่าที่คำนวณได้สูงสุดคือ 100/100

2. ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยอาศัยการแจกแจงของ t-test พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 3.20 และคะแนนการทดสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 16.20 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบก่อนเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการออกแบบทดสอบวัดความคิดสำหรับเด็กปฐมวัยแล้วประเมินคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริงเพื่อหาความเชื่อมั่น อำนาจจำแนกและความยากของแบบทดสอบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นนทชนนปภ ปาลินทร์ (2554) เสกสรร มาตวังแสง (2560) และ กมลรัตน์ คะนองเดช และคณะฯ (2563) ที่ได้ทำการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับกลุ่มตัวอย่างแล้วพบว่าได้ผลตามสมมติฐานที่กำหนดเช่นกัน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสาน เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ที่ได้กล่าวว่า การผลิตสื่อหรือชุดการสอนหรือกิจกรรมนั้น ก่อนนำไปใช้จริงจะต้องนำสื่อหรือชุดการสอนที่ผลิตขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพเพื่อดูว่าสื่อหรือชุดการสอนนั้นทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหรือไม่ มีประสิทธิภาพในการช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์หรือไม่ และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนจากสื่อหรือชุดการสอนในระดับใด

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 มีประสิทธิภาพ 83.60/81.00

2. ผลการวิเคราะห์การตรวจสอบนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยอาศัยการแจกแจงของ t-test พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนเท่ากับ 3.20 และค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบหลังเรียนเท่ากับ 16.20 แสดงว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบก่อนเรียน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ครั้งนี้เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยการจัดกิจกรรมแบบผสมผสานด้วยการใช้สื่อการสอนที่จัดเก็บไว้ในเว็บไซต์ www.krumut.com ผสมผสานกับการสอนในห้องเรียนตามแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเฉพาะโรงเรียนอนุบาลปราณบุรีเท่านั้น ผู้ที่สนใจสามารถนำแนวทางการจัดกิจกรรมไปปรับใช้กับระดับหรือกิจกรรมอื่น ๆ ได้

2. การจัดการเก็บรวบรวมข้อมูลของสื่อการสอนต่าง ๆ ได้รวบรวมไว้ในเว็บไซต์ www.krumut.com ซึ่งพัฒนาร่วมกับทีมงานพัฒนาเว็บและได้ทำการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี เป็นส่วนเฉพาะของผู้วิจัยเท่านั้น หากต้องการนำไปใช้สามารถประสานขอรหัสการนำไปใช้ได้

3. การศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางให้กับครูในระดับปฐมวัยได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

เกษมสันต์ วัฒนารงค์. (2557). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา*. ศูนย์ผลิตตำราเรียนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- กมลรัตน์ คณองเดชและคณะ. (2563). ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้สื่อและของเล่นที่มีต่อทักษะ EF ของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู เขตพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- กุลธิดา ทุ่งคาโน. (2564). การเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning ในวิถี New Normal Blended Learning in a New Normal. วารสารครุศาสตร์สาร, 15(1).
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1), 7-19.
- นนทชนนปภพ ปาลินทร. (2554). การพัฒนารูปแบบการสอนแบบ PICC เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างความรู้ของเด็กปฐมวัย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มัสทนา ตุ่มอ่อนและ สายชล จินโจ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดสำหรับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3. โรงเรียนอนุบาลปราณบุรี (บ้านเมืองเก่า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สมจิต จันทรฉาย. (2557). การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน: ตำราประกอบการสอนวิชา 1127102 การออกแบบและพัฒนาการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. เพชรเกษมพรินต์ติ้ง กรู๊ป.
- เสกสรร มาตังแสง. (2560). การศึกษารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของเด็กปฐมวัย. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(1), 56-76.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 12). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2556). การพัฒนาวิชาชีพครูสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2. ใน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ การพัฒนาครูทั้งระบบตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่ 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต1, 2.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Caine, R. N., & Caine, G. (2002). *Making connections: Teaching and the human brain*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

การ

ประเมินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158

สุภรดา วรรณพันธุ์^{1*}

ทรงธรรม วิลินธุ์ชัย²

เจษฎา นวชน³

สุพรรณิการ์ ไผ่ซ้อง⁴

สายชล จินโจ⁵

รับบทความ: 30 พฤษภาคม 2566 แก้ไขบทความ: 11 มิถุนายน 2566 ตอบรับบทความ: 17 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการประเมิน CPPIEST ดังนี้ 1) ประเมินบริบทปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อม 2) ประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ และ 3) ประเมินผลผลิตของโครงการ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงคุณภาพ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียน จำนวน 53 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทปัจจัยพื้นฐานด้วยสถานะแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) กระบวนการดำเนินโครงการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) ผลลัพธ์ของโครงการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับประเมินผลกระทบอยู่ในระดับปานกลางอยู่ในทิศทางที่ดี ประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ประเมินความยั่งยืนโดยรวมอยู่ในระดับมากและการถ่ายทอดส่งต่ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าบาติกให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง และการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้ ผ้าบาติก กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

¹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่158 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

* อีเมล: suparada1967@gmail.com

²⁻⁴ ครูโรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่158

⁵ อาจารย์ประจำสาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Assessment of the Batik Learning Activity Project with the Professional Learning Community (PLC) Process to Enhance the Learning Experience Skills of Prathomsuksa 5 Students at Ban Wang Pong School (Rat Rat Bamrung) Mittraphap 158

Suparada wannaphan ^{1*}

Songthum Wisinchai ²

Jessada Navachon ³

Supannika Paikong ⁴

Saichol Jinjo ⁵

Abstract

The purpose of this research was to evaluate the Batik Learning Activity Project with Professional Learning Community (PLC) process to enhance the learning experience skills of Prathomsuksa 5 students at Ban Wang Pong School (Rat Rat Bamrung) Mittraphap 158. Conduct project evaluation research using the CPPIEST evaluation model, divided into 3 parts: 1) assessing the fundamental context with the environment, 2) evaluating the project implementation process, and 3) evaluating the project's output. The sample group in the qualitative study was interviewed by a purposive selection of 20 people. The sample group for collecting quantitative data were 53 teachers, school committees and students using simple random sampling. The tools used are Interview form and questionnaire The statistics used for analysis were: Mean and Standard Deviation The research results showed that 1) the fundamental context with the overall environment was at the highest level, 2) the overall project implementation process was at the highest level, and 3) the overall project results were at a high level for impact assessment. At the moderate level, it is in a good direction. The overall effectiveness was at a high level. Assess the overall sustainability at a high level and transferability is at a high level as well. Suggestions: The project should continually transfer batik knowledge to students. Participatory management will make the project successful and sustainable.

Keywords: Learning Activities, Batik, Professional Learning Community

¹ School director, Ban Wang Pong School (Rat Rat Bamrung) Mittraphap 158 Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 2

* Email: suparada1967@gmail.com

²⁻⁴ Teacher at Ban Wang Pong School (Rat Rat Bamrung) Mittraphap 158

⁵ Lecturer in Computer Education, Faculty of Education, Dhonburi Rajabhat University

บทนำ

การเรียนการสอนยุคปฏิรูปการเรียนรู้ในปัจจุบัน ครูผู้สอนต้องปฏิบัติตามแนวของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ที่ระบุว่าจัดการศึกษาต้องยึดหลักที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตัวเองได้ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ตามมาตรา 22 เกี่ยวกับส่วนเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเน้นกระบวนการที่ให้เกิดการพัฒนาความรู้ พัฒนาด้านคุณธรรม และจะต้องมีการบูรณาการความรู้ระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละช่วงชั้น และมาตรา 23 เนื้อหาสาระและกิจกรรมของรายวิชาที่จัดในกระบวนการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล อีกทั้งสถานศึกษาต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ อีกทั้งจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกสถานที่ ตามมาตรา 24 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) เช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ที่ได้มีการกำหนดเมื่อจบหลักสูตรการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นฝึกทักษะ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ จะต้องนำเอาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

โรงเรียนบ้านวังกุง (รัฐราษฎร์บำรุง) มีตึกภาพที่ 158 สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์เขต 2 เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว จึงได้จัดประชุมร่วมกับครู คณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อกำหนดโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะเกิดกับนักเรียน มุ่งเน้นการฝึกทักษะ ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งพบว่าในช่วงปีที่ผ่านมาทางโรงเรียนมีโครงการที่จัดทำกับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายโครงการ บางโครงการไม่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีบางโครงการควรที่จะต้องได้รับการพัฒนาจึงได้นำประเด็นของโครงการกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าบาติกซึ่งเคยได้นำการจัดกิจกรรมและมีการจัดนิทรรศการแสดงผลต่อนักเรียนที่ผ่านมานำมาจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน เนื่องจากผ้าบาติกในชุมชนใกล้เคียงมีการผลิตเป็นอาชีพ ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและครูต่างก็เห็นด้วยว่าควรจะสืบสานการเรียนรู้เรื่องผ้าบาติกอย่างต่อเนื่อง ควรนำมากำหนดเป็นกิจกรรมโครงการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และมีการใช้ประโยชน์เวลาว่างได้อย่างเต็มที่และจะเป็นส่วน

ที่จะส่งเสริมทักษะประสบการณ์ชีวิตในช่วงก่อนจบการศึกษาในปีถัดไปเพียงพอจะทำให้เกิดการทบทวนเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และควรจะเน้นกิจกรรม ประกอบด้วย 1) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำผ้าบาติก 2) ขั้นตอนเตรียมการประกอบอาชีพการทำผ้าบาติก 3) ขั้นตอนการฝึกปฏิบัติการทำผ้าบาติก และ 4) การคิดต้นทุน-กำไร การกำหนดราคาขายและการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ได้ถูกต้องและเหมาะสมกับนักเรียน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการมีคุณธรรม สามารถนำความรู้เรื่องการทำผ้าบาติกไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่อาชีพและก่อให้เกิดกลุ่มได้

ดังนั้นการดำเนินโครงการจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการร่วมกับชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนและหน่วยงานอื่น ๆ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่เนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้ มีการปรับเปลี่ยนการสอนแบบออนไลน์เข้ามามีส่วนร่วมกับการสอนในห้องเรียน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้นำปัญหาดังกล่าวมาร่วมหารือกับทีมพัฒนาซอฟต์แวร์เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์ขึ้น ดังภาพที่ 1 และได้นำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การรวมตัว รวมใจ รวมพลังร่วมมือกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษาในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ Sergiovanni (1998) ได้กล่าวว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นสถานที่สำหรับ “ปฏิสัมพันธ์” ลด “ความโดดเดี่ยว” ของมวลสมาชิกวิชาชีพครูของโรงเรียนในการทำงาน เพื่อปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนหรืองานวิชาการโรงเรียน ซึ่ง Hord (1997) มองในมุมมองเดียวกัน โดยมองการรวมตัวกันดังกล่าวว่ามีนัยยะแสดงถึงการเป็นผู้นำร่วมกันของครู หรือเปิดโอกาสให้ครูเป็น “ประธาน” ในการเปลี่ยนแปลง (วิจารณ์ พานิช, 2555) การมีคุณค่าร่วมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ไปถึงการเรียนรู้ร่วมกันและการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน การรวมตัวในรูปแบบนี้เป็นเหมือนแรงผลักดัน โดยความต้องการและความสนใจของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพ สู่มาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลัก (Senge, 1990) หรือเรียกอย่างมีคุณค่า ก็คือ การพัฒนาวิชาชีพให้เป็น “ครูเพื่อศิษย์” (วิจารณ์ พานิช, 2555) หรือการพัฒนาศิษย์ร่วมกัน โดยมองว่าเป็น “ศิษย์ของเรา” มากกว่ามองว่า “ศิษย์ของฉัน” และการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจาก “การเรียนรู้ของครู” เป็นตัวตั้งต้น เรียนรู้ที่จะมองเห็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองเพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการนำกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์มาปรับใช้ในครั้งนี้ จะทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารจึงมีแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) นำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 และทำการประเมินโครงการดังกล่าวเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับใช้ในการพัฒนาโครงการต่อไปในอนาคต เพื่อประโยชน์สำหรับนักเรียนในการพัฒนาทักษะประสบการณ์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ในอนาคต

ภาพที่ 1 การจัดอบรมโปรแกรมซอฟต์แวร์ประยุกต์สำหรับกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
ที่มา: โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158. (2564).

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการประเมิน CPPIEST

รูปแบบการประเมิน CIPP (Context Input Process Product Evaluation Model) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 และมีการปรับปรุงมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งล่าสุดในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งสามารถใช้กับการประเมินโครงการ แผน บุคลากร ผลิตภัณฑ์ องค์การ และระบบต่าง ๆ ได้ (Stufflebeam, 2015) โดยใช้วิธีการเชิงระบบ การใช้รูปแบบการประเมิน CIPP อย่างถูกต้อง และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต้องลงมือประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มงาน ขณะดำเนินงาน และการประเมินหลังจากสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว โดย สมคิด พรหมจ้อย (2562) ได้กล่าวไว้ว่า จุดเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมินคือการใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ

คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจากคำว่า Context, Input, Process, Product มุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input evaluation) การประเมินกระบวนการ (Process evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product evaluation) และนำแนวคิดส่วนขยายของรูปแบบการประเมิน CIPP โดย มาเรียม นิลพันธุ์ (2553) ได้กล่าวถึง รูปแบบการประเมิน CPPIEST ว่าเป็นการปรับขยายการประเมินผลผลิต ออกเป็นการประเมินผลกระทบ (Impact evaluation) การประเมินประสิทธิผล (Effective evaluation) การประเมินความยั่งยืน (Sustainability)

evaluation) และการประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ (Transport evaluation) ของสิ่งที่ได้รับการประเมินซึ่งมักได้แก่โครงการแผนงานหรือสิ่งแทรกแซง ต่าง ๆ โดยส่วนขยายของมิติการประเมินที่เพิ่มขึ้นนี้มีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิมและการประเมินผลลัพธ์นั่นเอง โดยการศึกษาครั้งนี้ทีมผู้วิจัยได้นำหลักการประเมินดังกล่าวแต่ไม่ได้ทำการประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input evaluation) จะทำการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CPPIEST เท่านั้น

กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

สำหรับการศึกษานี้ เนื่องจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) ได้ให้ความหมายของสังคมแห่งการเรียนรู้ ไว้ว่า “สังคมแห่งการเรียนรู้” หมายถึง ลักษณะของหน่วยงานหรือชุมชนที่ดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องพร้อม ๆ กัน เกี่ยวกับการอนุรักษ์ บำรุง รักษา พัฒนา ปกป้อง คุ้มครอง พิทักษ์ ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ และปลูกจิตสำนึกให้แก่สมาชิกได้ เรียนรู้ด้วยวิธีการผ่านผู้รู้ สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งทำให้สมาชิกสามารถสร้างความรู้ สร้างทักษะและมีระบบการจัดการความรู้ที่ดีตลอดจนใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิตให้มีความเหมาะสมกับสภาพของหน่วยงานหรือชุมชนนั้น ๆ เช่นเดียวกับ วิจารย์ พานิช (2555) ที่ให้ความหมายของ “ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู” ว่า หมายถึง การรวมตัวกันของครูในโรงเรียนหรือเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้ศิษย์ได้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยที่ผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารการศึกษาระดับประเทศเข้าร่วมจัดระบบสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันเป็นการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของศิษย์อย่างต่อเนื่องเป็นวงจร นั่นคือการ “พัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง” (CQI - Continuous Quality Improvement) ด้านความสำคัญของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จากผลการวิจัยโดยเฉพาะการวิจัยของ Hord (1997) ยืนยันว่า การดำเนินการในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพ และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยใช้คำถามว่า โรงเรียนดังกล่าวมีผลลัพธ์อะไรบ้างที่แตกต่างไปจากโรงเรียนทั่วไปที่ไม่มีชุมชนแห่งวิชาชีพ และถ้าแตกต่างแล้วจะมีผลต่อครูผู้สอนและต่อนักเรียนอย่างไรบ้าง ซึ่งมีผลสรุป 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ผลต่อครูผู้สอนและประเด็นที่ 2 ผลต่อผู้เรียน จากที่กล่าวมาจึงแสดงให้เห็นว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ และปลูกจิตสำนึกให้แก่สมาชิกได้ เรียนรู้ด้วยวิธีการจากแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งทำให้สมาชิกสามารถสร้างความรู้ สร้างทักษะและมีระบบการจัดการความรู้ที่ดีตลอดจนใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิตได้ในอนาคต จึงทำให้เกิดแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ด้วยการประเมินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การประเมินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านปฏิกิริยาด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก้งพง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 ปีการศึกษา 2565 ได้ใช้รูปแบบการประเมิน CPPIEST โดยอ้างอิงรูปแบบจาก รัตนะ บัวสนธ์ (2556) ซึ่งประกอบด้วย 1) ประเมินบริบท 2) ประเมินกระบวนการ และ 3) ประเมินผลลัพธ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านย่อยดังนี้ 3.1) การประเมินผลกระทบ 3.2) การประเมินประสิทธิผล 3.3) การประเมินความยั่งยืน และ 3.4) การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ โดยการศึกษาครั้งนี้ทีมวิจัยไม่ได้ทำการประเมินปัจจัยเบื้องต้น จะทำการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CPPIEST เท่านั้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 14 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง 1 คน ผู้แทนครู 1 คน ผู้แทนองค์กรชุมชน 1 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 1 คน ผู้แทนศิษย์เก่า 1 คน ผู้แทนองค์กรศาสนา 1 รูปหรือ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นประธาน 1 คนจำนวน 14 คน นักเรียนทุกระดับชั้น จำนวน 50 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 78 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน แบ่งเป็น ครูผู้สอนจำนวน 14 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 14 คน และนักเรียนจำนวน 25 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์สำหรับข้อมูลเชิงประจักษ์เสริมผลการประเมินให้ชัดเจนขึ้นด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนชั้นละ 1 คนจำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษาจำนวน 1 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นละ 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์ และ 2) แบบสอบถาม โดยมีการพัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การประเมินโครงการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างขอบเขตและประเด็นในการประเมิน โดยใช้รูปแบบ CPPIEST ประกอบด้วย 1) ประเมินบริบท 2) ประเมินกระบวนการ และ 3) ประเมินผลลัพธ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านย่อยดังนี้ 3.1) การประเมินผลกระทบ 3.2) การประเมินประสิทธิผล 3.3) การประเมินความยั่งยืน และ 3.4) การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ

1.2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์แล้วร่างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด โดยอาศัยคู่มือแนวทางการดำเนินงาน เป็นข้อมูลประกอบการสร้างเครื่องมือ สร้างเป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ โดยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

1.3 นำข้อคำถามที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้ได้ข้อคำถามที่ครอบคลุมปัจจัยพื้นฐานด้านสภาวะแวดล้อมของโครงการ

1.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความชัดเจนในการสื่อความหมาย โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.6 จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาหาดัชนีความสอดคล้อง (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าระหว่าง 0.6-1.0

1.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ตรวจแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิจัย

2. แบบสอบถาม

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การประเมินโครงการ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างขอบเขตและประเด็นในการประเมิน โดยใช้รูปแบบ CPPIEST

2.2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบสอบถามแล้วร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิด โดยอาศัยคู่มือแนวทางการดำเนินงาน สร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกระบวนการดำเนินโครงการและผลผลิตของโครงการ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมินประกอบด้วย 1) ประเมินบริบท 2) ประเมินกระบวนการ และ 3) ประเมินผลลัพธ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านย่อยดังนี้ 3.1) การประเมินผลกระทบ 3.2) การประเมินประสิทธิผล 3.3) การประเมินความยั่งยืน และ 3.4) การประเมินการถ่ายทอดส่งต่อ

2.3 นำข้อคำถามที่ได้เสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและแก้ไขให้ได้ข้อคำถามที่ครอบคลุมด้านกระบวนการดำเนินโครงการและผลผลิตของโครงการ

2.4 นำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความชัดเจนในการสื่อความหมาย โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.60 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาหาดัชนีความสอดคล้อง (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าระหว่าง 0.60-1.00

2.5 นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลนำกลับมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของคอนบาค (Cronbach, 1970) และใช้โปรแกรมวิเคราะห์ผลทางสถิติ เพื่อทดลอง

หาค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามโดยคิดจากค่าความเชื่อมั่นรายข้อในแบบสอบถามและได้ผลลัพธ์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.85

2.6 นำแบบสอบถามที่ตรวจแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ เพื่อกำหนดวิธีการในการรวบรวมข้อมูลในแต่ละประเด็นที่เหมาะสมกับลักษณะที่จะประเมินตามแหล่งข้อมูลรวมถึงเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม ตามขั้นตอนดังนี้

1. ประเมินบริบทด้านสถานะแวดล้อมของโครงการด้วยตนเอง โดยทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสัมภาษณ์
2. จากนั้นประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ โดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาและนักเรียน
3. ประเมินผลผลิตของโครงการโดยใช้แบบสังเกตและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการและใช้แบบสอบถามกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบโครงการ นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา
4. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์และนำไปบันทึก วิเคราะห์และสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยแบ่งเป็น 3 ตอนคือ 1) ประเมินบริบทปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อม 2) ประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ และ 3) ประเมินผลผลิตของโครงการ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนี้กระทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ และแบบสอบถามโดยวิเคราะห์และตีความข้อมูลอย่างละเอียดมีการตรวจสอบข้อมูลคือการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยใช้หลักการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้การวิเคราะห์มีความน่าเชื่อถือมากที่สุด หากการวิเคราะห์เกิดปัญหาว่ามีข้อมูลไม่ตรงกัน จึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมและมีการอภิปรายในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ว่าข้อมูลใดมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด ทั้งนี้การตัดสินใจใช้หลักฐานและเหตุผลนำมาอ้างอิงเป็นสำคัญ แต่หากสรุปไม่ได้ถือว่ายังไม่มีข้อยุติและต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลนี้จะดำเนินการ 3 ประการคือ การจัดประเภทข้อมูล (Category) การตีความ (Interpretation) และการสรุปความ (Summary) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การประเมินบริบทกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก่พง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 ผลการประเมินพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโครงการสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพของกระทรวงศึกษาธิการ/สพฐ./รัฐบาล สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมายและวิสัยทัศน์ของโรงเรียน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน สอดคล้องกับสภาพปัญหา นักเรียน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้

ตอนที่ 2 การประเมินกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน ผลการประเมินพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการบริหารกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม การเตรียมและวางแผนการดำเนินงานของโครงการ การดำเนินงานตามแผนของโครงการ การนิเทศ กำกับและติดตามของโครงการ การประเมินผลของโครงการ และการประเมินมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ครบทุกประเด็น

ตอนที่ 3 การประเมินผลลัพธ์กิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน ผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลลัพธ์การบริหารจัดการโครงการเป็นผลดีที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ทักษะประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การประสานงาน การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำผู้ตามที่ดี รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดจึงส่งผลดีกับนักเรียนโดยสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การจัดกิจกรรมยังส่งผลต่อผู้ปกครองและชุมชน โครงการส่งผลต่อการบริหารงานของผู้บริหารและครูในทางที่ดี ผลลัพธ์ของโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินงานเป็นไปตามลำดับ มาตรฐานและตัวบ่งชี้ของโครงการครบถ้วน รายงานการประเมินผลของโครงการครบถ้วน มีการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา นำมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มากำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาโครงการ การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและชุมชนจะทำให้เกิดความยั่งยืน โครงการควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกับนักเรียน การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าบาติกโครงการให้แก่ นักเรียน เป็นสิ่งที่ดีและควรทำอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การประเมินบริบทกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านวังก่พง

(รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 ผลการประเมินพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโครงการสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพของกระทรวงศึกษาธิการ/สพฐ./รัฐบาล สอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับ นโยบาย เป้าหมายของโรงเรียน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน สอดคล้องกับสภาพปัญหานักเรียน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้ สำหรับการประเมินกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการประเมินพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการบริหารจัดการกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม การเตรียมและวางแผนการดำเนินงานของโครงการ การดำเนินงานตามแผนของโครงการ การนิเทศกำกับและติดตามของโครงการ การประเมินผลของโครงการ และการประเมินมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ครบทุกประเด็น และการประเมินผลลัพธ์กิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน ผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลลัพธ์การบริหารจัดการโครงการเป็นผลดีที่เกิดกับนักเรียน ส่งผลต่อผู้ปกครองและชุมชน โครงการส่งผลต่อการบริหารงานของผู้บริหารและครูในทางที่ดี ผลลัพธ์ของโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินงานเป็นไปตามลำดับ มาตรฐานและตัวบ่งชี้ของโครงการครบถ้วน รายงานการประเมินผลของโครงการครบถ้วน มีการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มากำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาโครงการ การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและชุมชนจะทำให้โครงการมีความยั่งยืน โครงการควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบโครงการ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกับนักเรียน การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าบาติกโครงการให้แก่นักเรียนเป็นสิ่งที่ดีและควรต่อเนื่อง

ทั้งนี้การประเมินโครงการมีเป้าประสงค์หลักคือต้องการข้อมูลที่บ่งชี้ว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่หรือเป็นโครงการที่คุ้มค่าต่อการตัดสินใจในการดำเนินการหรือไม่รวมถึงการศึกษาว่าในการดำเนินการโครงการมีปัญหาที่ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขในเรื่องอะไรบ้างและเป็นโครงการที่มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับแนวคิดของเชาว์ อินโย (2555) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นกระบวนการที่มีระบบเพื่อตัดสินความสำเร็จของโครงการอีกด้วย การประเมินโครงการเป็นการดำเนินงานที่ไม่ใช้ความพยายามในการสร้างทฤษฎี หรือพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ การประเมินโครงการที่นำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์นั้น เป็นการเตรียมสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุง โครงการทางสังคม เหตุผลประการสำคัญที่จำเป็นต้องประเมินโครงการก็คือ มีทางเลือกในการดำเนินโครงการได้มากมายที่จะทำให้การดำเนินงานโครงการมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประเมินโครงการว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ เช่นเดียวกับ สมคิด พรหมจรรย์ (2562) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินมี 2 ประการ คือ 1) การประเมินความก้าวหน้า เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมี

จุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น เพราะการประเมินช่วยให้ ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ และ 2) การประเมินผลสรุป เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการตัดสินคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการ เพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่น ที่คล้ายคลึงกันต่อไป ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผลลัพธ์การบริหารจัดการโครงการเป็นผลดีที่เกิดกับนักเรียนช่วยส่งเสริมทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ทักษะประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การประสานงาน การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำผู้ตามที่ดีรวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางที่กำหนด จึงส่งผลดีกับนักเรียนโดยสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงนำแนวคิดกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยจัดระบบสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าบาติกเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ทางวิชาชีพนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านวิชาชีพในอนาคต รวมถึงส่งเสริม สนับสนุนช่วยเหลือ สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ และปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการจากแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนสามารถสร้างความรู้ สร้างทักษะและมีระบบการจัดการความรู้ที่ติดตลอดจนใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการเลือกและตัดสินใจในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิตได้ในอนาคต ผลของการจัดกิจกรรมดังภาพที่ 2 – 4

ภาพที่ 2 ชุมชนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับชุมชนนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการทำผ้าบาติก

ที่มา: โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158, 2565

ภาพที่ 3 การปฏิบัติการทำผ้าบาติกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ที่มา: โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158, 2565

ภาพที่ 4 การนำผ้าบาติกจำหน่ายออกแสดงในงานนิทรรศการของชุมชน

ที่มา: โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158, 2565

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. การประเมินบริบทกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. การประเมินกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
3. การประเมินผลลัพธ์กิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับประเมินผลกระทบอยู่ในระดับปานกลางอยู่ในทิศทางที่ดี ประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ประเมินความยั่งยืนโดยรวมอยู่ในระดับมากและการถ่ายทอดส่งต่ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ข้อเสนอแนะควรโครงการควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าบาติกให้แก่ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. กิจกรรมการเรียนรู้ผ้าบาติกด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ครั้งนี้ สำหรับโรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 เท่านั้น โดยเป็นกิจกรรมที่สืบเนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบเป็นมรดกทางความรู้ทางโรงเรียนจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับและจัดทำโครงการเพื่อให้ความรู้กับนักเรียนหากผู้ที่สนใจสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้กับทีมงานและนักเรียนเพื่อนำไปต่อยอดในการศึกษาได้ในอนาคต
2. การจัดกิจกรรมโครงการที่ผ่านมาประสบปัญหาในช่วงการระบาดของโควิด-19 จึงได้นำแนวคิดกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์เข้ามาช่วยซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากทีมพัฒนาซอฟต์แวร์ใช้เฉพาะส่วนของโรงเรียนบ้านวังก้งเท่านั้น หากผู้ที่สนใจต้องการนำไปใช้สามารถติดต่อประสานงานเพื่ออบรมการใช้งานก่อนการนำไปใช้จริงได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560)*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกรุงเทพมหานคร.
- เชาว์ อินโย. (2555). *การประเมินโครงการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- รัตน์ บัณฑิต. (2556). รูปแบบการประเมิน CIPP และ CIPPIEST มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและถูกต้องในการใช้. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(2), 2-9.
- โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158. (2564). *โครงการอบรมโปรแกรมซอฟต์แวร์ประยุกต์สำหรับกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ*. ห้องประชุมโรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158 สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เขต 2.
- โรงเรียนบ้านวังก้ง (รัฐราษฎร์บำรุง) มิตรภาพที่ 158. (2565). *โครงการอาชีพเรื่องการทำผ้าบาติกลายเส้น*. สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เขต 2.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2562). *เทคนิคการประเมินโครงการ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). จตุพรดีไซน์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological test* (5th ed.). Harper Collins.
- Hord, S.M. (1997). *Professional learning communities: Communities of inquiry and improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activities*. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Sergiovanni, T. J. (1998). Leadership as pedagogy, capital development and school effectiveness. *International Journal of Leadership in Education*, 1(1), 37.
- Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Century Press.
- Stufflebeam D. L. (2015). *For applying CIPP evaluation model checklist: A tool the CIPP model to assess projects and programs*. Western Michigan University.

การ

เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของ บุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์

จักรกฤษณ์ กังหัน ^{1*}

จิณณ์ณิตา ทับทิม ²

จิตสุภา สารพันธ์ ³

พรณิศา ชันเพชร ⁴

ภัทรพร เยาวรัตน์ ⁵

สธิพร เขาวนชัย ⁶

รับบทความ: 11 มิถุนายน 2566 แก้ไขบทความ: 26 มิถุนายน 2566 ตอบรับบทความ: 30 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ และ 2) เปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ จำนวน 260 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางจซีและมอร์แกน ใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ตามสัดส่วนของแต่ละโรงเรียนโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเทคโนโลยี รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านองค์กร ด้านความรู้ด้านการเรียนรู้และด้านบุคคล 2) ผลการเปรียบเทียบองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน ในภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: องค์กรแห่งการเรียนรู้ ยุคดิจิทัล

¹⁻⁵ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

* อีเมล: jitsupas64@nu.ac.th

⁶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

The Learning Organization in the Digital Era Based on the Opinions of Personnel under The Secondary Educational Service Area Office Uttaradit

Jagkit Kanghun ^{1*}

Jinnita Tabtim ²

Jitsupa Sarapun ³

Pannisa Kunpet ⁴

Pataraporn Yaowarat ⁵

Sathiraporn Chaowachai ⁶

Abstract

This research aimed to study and compare the learning organization in the digital era based on the opinions of personnel under The Secondary Educational Service Area Office Uttaradit classified by gender and work experience. The sample of this research consisted of 260 teachers. The sample sizes was using Krejcie & Morgan's table and acquired by stratified random sampling method based on proportion in each school. The data collection instruments were questionnaires. The statistics used percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way ANOVA and LSD. The results of the research were as follows: 1) Learning organization in the digital age based on the opinions of personnel under The Secondary Educational Service Area Office Uttaradit, the overall result was at a high level When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was technology followed by organization, knowledge, learning and people. 2) Comparative results of learning organizations in the digital age based on the opinions under The Secondary Educational Service Area Office Uttaradit classified by gender and work experience, overall, it was not different.

Keywords: Learning Organization, Digital Era

¹⁻⁵ Student of Faculty of Education, Naresuan University

* Email: jitsupas64@nu.ac.th

⁶ Assistant Professor, Dr., Faculty of Education, Naresuan University

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ในปัจจุบันโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงความรู้และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม วิธีชีวิต และพฤติกรรมของคนในสังคมโลก โดยเฉพาะต้องเผชิญภาวะการพลิกผันทางดิจิทัล (Digital Disruption) และ อยู่ในโลกของความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) ความคลุมเครือ (Ambiguity) ซึ่งเป็นสถานการณ์ในยุค "VUCA world" เป็นสถานการณ์ของโลกที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับโลกในอนาคต การพัฒนาบุคลากรไปสู่การเป็นผู้รู้ดิจิทัลจึงเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 5 ได้กล่าวว่า องค์กรจะต้องพัฒนากำลังคนให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนวัยทำงานทั้งบุคลากรภาครัฐ และภาคเอกชนทุกสาขาอาชีพให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาดในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รองรับเทคโนโลยีใหม่ในอนาคต

จากความก้าวหน้าทางนวัตกรรมเทคโนโลยี ความเป็นยุคดิจิทัล การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เพื่อพัฒนาปรับเปลี่ยนภายในองค์กร เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่คล่องตัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงได้มีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องทั่วทั้ง ซึ่งพลวัตของการเรียนรู้ ที่จะต้องมีทั้ง การเรียนในภาคทฤษฎีและการเรียนรู้ จากการปฏิบัติยังมีความบกพร่องอยู่หลายประการ เช่น การเรียนรู้ร่วม การเป็นทีม การวางแผนอย่างเป็นระบบและการวิสัยทัศน์ร่วมกัน ยังต้องมีการ ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ในการปรับเปลี่ยนองค์กร เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาจัดการศึกษา ภายในโรงเรียนเพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กร สามารถกระทำได้โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาองค์กรโดยเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนางค์กรอย่างต่อเนื่องทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt and Reynolds (1994) ที่กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่มีบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้ของบุคคลและกลุ่มให้เกิดขึ้น อย่างรวดเร็ว โดยใช้กระบวนการคิด วิพากษ์วิจารณ์เพื่อสร้างความเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น มีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นพลวัต โดยอาศัยการเรียนรู้ การจัดการความรู้และการใช้ความรู้เป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ที่จะพัฒนาการปฏิบัติงาน ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จะทำให้องค์กรและบุคลากรมีกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล โดยมีการเชื่อมโยงรูปแบบของการทำงานเป็นทีม (Team working) สร้างกระบวนการในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจเตรียมรับกับความเปลี่ยนแปลง เปิดโอกาสให้ทีมงานและมีการให้อำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการคิดริเริ่ม (Initiative) และการสร้างนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งจะทำให้เกิดองค์การที่เข้มแข็ง พร้อมเผชิญกับสภาวะการแข่งขัน

โรงเรียนมัธยมในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ มีผู้บริหารที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรทุกส่วนให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเอง แต่ในปัจจุบันยังพบว่าบางโรงเรียนได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้บ้าง แต่ไม่เป็นรูปธรรม และจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค พบว่า มีจุดอ่อน คือ บุคลากรมีภาระงานอื่น ๆ ตามภารกิจหลักที่นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายส่งผลให้ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาด้านต่าง ๆ มีน้อย ไม่หลากหลายครอบคลุม ขาดการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในองค์กรขาดบรรยากาศที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่ผลงานของตนเองหรือกลุ่มมีค่อนข้างน้อย ขาดการทำงานเป็นทีมและความรู้สึกมีส่วนร่วมของทีมในการร่วมแก้ปัญหาอย่างมืออาชีพ เทคโนโลยีและระบบอินเทอร์เน็ตไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ขาดการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

เพื่อเป็นทิศทางในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ ได้แก่ สร้างพลังขับเคลื่อนให้เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (World – Class Standard School) มีระบบบริหารจัดการที่ดี คล่องตัว มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพ มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคม เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้เป็นมืออาชีพ มีความรู้ ทักษะและความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและภาษาอังกฤษ พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจัดการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัย เรื่อง การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่จะช่วยให้องค์กรในสังกัดมีเป้าหมายและทิศทางในการบริหารงานและพัฒนาได้อย่างชัดเจนและนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนางานองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์
2. เพื่อเปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการหลายคนทั้งในประเทศและต่างประเทศ และได้นำแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ ได้แก่ Peter M.Senge (1990), Marquardt (1996,2002), วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัยและสุริย์มาศ สุขกสิ (2557), ปราณี ต้นประยูร (2560), รัตน์มณี สุษะใจ (2561), อัจฉรา เชื้อนวิเศษ (2561) และอัญชลี เหลืองศรีชัย (2564) โดยใช้เกณฑ์ในการสังเคราะห์ที่ระดับความถี่ ตั้งแต่ 5 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 70 ของจำนวนนักวิชาการทั้งหมดจะต้องประกอบของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านบุคคล ด้านความรู้ ด้านเทคโนโลยี และด้านการเรียนรู้

1. ด้านองค์กร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้ มีความเข้าใจในวิสัยทัศน์ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้และสนับสนุนให้มีการนำความรู้ที่ได้มาใช้ จัดให้มีบรรยากาศของการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา รวมถึงสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงาน และสนับสนุนให้บุคลากรมีความเข้าใจ ในแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาอย่างชัดเจน

2. ด้านบุคคล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีแผนงานให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และภารกิจ สนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการในการพัฒนาต่อหน่วยงานและได้รับการฝึกอบรมตามความต้องการอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนให้มีการแสวงหาผู้ร่วมเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานจากชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (PLC) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และให้บุคลากรได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนางาน รวมถึงสามารถให้คำปรึกษาแก่บุคลากรในการปฏิบัติงานได้

3. ด้านความรู้ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนบุคลากรในการจัดเก็บข้อมูลภายในหน่วยงานอย่างเป็นระบบ และสามารถเข้าถึงได้ง่าย สนับสนุนบุคลากรในการแสวงหาข้อมูลจากภายนอกหน่วยงานเพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานรวมถึงให้บุคลากรสามารถแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเอง สนับสนุนให้มีการจัดฝึกอบรมบุคลากรในทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งนำไปสู่นวัตกรรม สามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และสนับสนุนให้บุคลากรสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้

4. ด้านเทคโนโลยี หมายถึง ผู้บริหารสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรได้ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน เผยแพร่นวัตกรรมโดยใช้เทคโนโลยี สนับสนุนให้บุคลากรสามารถใช้โปรแกรมต่าง ๆ มาออกแบบในการปฏิบัติงานและมีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนางานในหน้าที่ของบุคลากร

5. ด้านการเรียนรู้ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้บุคลากรได้เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในระดับบุคคล ระดับทีมงาน และระดับองค์กร ให้บุคลากรเกิดการพัฒนางานในหน้าที่ มีการเรียนรู้แบบปรับตัว การเรียนรู้จากการคาดการณ์ล่วงหน้า และเรียนรู้จากการปฏิบัติ รวมทั้งมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ของสถานศึกษา และการทำงานร่วมกันเป็นทีม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ ได้แก่ คณะครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 767 คน (ข้อมูลครูจากกลุ่มบริหารงานบุคคล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ ได้แก่ คณะครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 260 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน ใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางค์ตามสัดส่วนของแต่ละโรงเรียนโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เรื่อง การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ โดยผู้วิจัยหาคุณภาพของแบบสอบถามด้วยการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์เฉพาะกับข้อความ หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) และความเหมาะสมของภาษา ปรากฏว่าได้ค่าความสอดคล้องอยู่ตั้งแต่ 0.67-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของคอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า อยู่ในระดับ 0.98

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และ ค่าร้อยละ (percentage)
2. วิเคราะห์เกี่ยวกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
3. เปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ ใช้สถิติการทดสอบที (independent samples) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) กรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธี Scheffe

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ แสดงผลดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ ในภาพรวมและรายด้าน

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัล	$\bar{x}$	S.D.	แปลค่า	ลำดับ
1. ด้านองค์กร	4.35	0.67	มาก	2
2. ด้านบุคคล	4.31	0.70	มาก	4
3. ด้านความรู้	4.32	0.70	มาก	3
4. ด้านเทคโนโลยี	4.36	0.68	มาก	1
5. ด้านการเรียนรู้	4.32	0.73	มาก	3
รวม	4.33	0.66	มาก	-

จากตาราง 1 พบว่าการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากร ในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเทคโนโลยี รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านองค์กร ด้านความรู้ ด้านการเรียนรู้ และด้านบุคคล

2. การเปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากร ในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ จำแนกตามเพศ และประสบการณ์การทำงาน ดังตารางที่ 2

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในยุคดิจิทัล	เพศ				T	Sig.
	ชาย		หญิง			
	x	S.D	x	S.D		
1. ด้านองค์กร	4.13	0.88	4.37	0.65	1.10	0.16
2. ด้านบุคคล	4.14	0.92	4.33	0.67	0.82	0.42
3. ด้านความรู้	4.19	0.92	4.33	0.68	0.62	0.54
4. ด้านเทคโนโลยี	4.11	0.80	4.38	0.66	1.59	0.11
5. ด้านการเรียนรู้	3.98	1.09	4.35	0.68	1.37	0.19
รวม	4.11	0.90	4.35	0.64	1.08	0.29

จากตาราง 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ จำแนกเพศ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตาราง 3 การเปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้ในยุคดิจิทัล	ประสบการณ์การทำงาน						F	Sig.	คู่ที่ต่าง
	น้อยกว่า 5 ปี		5 – 10 ปี		10 ปีขึ้นไป				
	x	S.D	x	S.D	x	S.D			
1. ด้านองค์กร	4.32	0.69	4.41	0.63	4.29	0.75	0.55	0.58	-
2. ด้านบุคคล	4.30	0.67	4.34	0.70	4.29	0.77	0.93	0.91	-
3. ด้านความรู้	4.32	0.70	4.31	0.70	4.32	0.75	0.01	0.99	-
4. ด้านเทคโนโลยี	4.35	0.70	4.38	0.65	4.30	0.69	0.17	0.85	-
5. ด้านการเรียนรู้	4.33	0.71	4.33	0.75	4.27	0.72	0.09	0.91	-
รวม	4.32	0.66	4.35	0.65	4.29	0.71	0.10	0.90	-

จากตาราง 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุตรดิตถ์ จำแนกประสบการณ์การทำงาน ภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. องค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้เป็นเรื่องของทุกคนและทุกระดับในองค์กร โดยถือว่าคนทุกคนมีธรรมชาติของการเป็นนักเรียน และสามารถเรียนรู้เพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีให้แก่ชีวิตได้ และในปัจจุบันสถานศึกษาเข้าสู่การเป็นสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษาทำให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของบุคลากรเปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ในยุคนี้จึงไม่ใช่การเรียนรู้เพื่อท่องจำแต่เป็นการเรียนรู้เพื่อรู้ และรู้เพื่อนำไปใช้ต่อยอด ดังนั้น บุคลากรจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt and Reynolds (1994) ได้กล่าวว่า การพัฒนาองค์กรให้ไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะทำให้องค์กรสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมขององค์กรได้ ผู้บริหารองค์กรจะต้องให้ความสำคัญและบริหารจัดการให้เกิดขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaiser (2000) ที่ได้ศึกษาเรื่อง แบบแผนการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่า การจัดโครงสร้างองค์กรที่เอื้ออำนวยความสะดวกจะส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องจากผู้บริหาร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และโครงสร้างที่อธิบายให้สมาชิกเข้าใจการเรียนรู้ วิธีการบริหาร บรรยากาศและแรงจูงใจ ควรมีลักษณะการเปิดใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน บุคคลต้องกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น กล้าคิด กล้าทำในสิ่งใหม่ที่ถูกต้อง และกล้าเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น องค์กรจะต้องสร้างวัฒนธรรมในการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกันตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร เพื่อให้ภารกิจขององค์กรบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเทคโนโลยี รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านองค์กร ด้านความรู้ ด้านการเรียนรู้ และด้านบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้รับการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง ระบบอินเทอร์เน็ตมีความรวดเร็วและทันสมัยครอบคลุมการทำงานในทุกพื้นที่ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ส่งเสริม การใช้เครื่องมือดิจิทัลค้นหาสารสนเทศและแหล่งความรู้ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt and Reynolds (1994) ได้กล่าวว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการปฏิบัติงานในกระบวนการเรียนรู้อย่างทั่วถึง และให้มีการเก็บประมวลผลข้อมูลอย่างรวดเร็วและถูกต้อง เหมาะสมกับแต่ละบุคคลและสถานการณ์ เช่น มีการใช้เทคโนโลยีสื่อสารทางไกล เทียบเคียง การทำงานของมนุษย์ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ไปทั่วทั้งองค์กร สร้างเครือข่าย สร้างฐานข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ รักษ์ (2565) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบรมราชินีนาถราชวิทยาลัย พบว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบรมราชินีนาถราชวิทยาลัย ทั้งในภาพรวมและ รายด้านอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และสอดคล้อง กับงานวิจัยของภัทรา จรรยาธรรม

(2564) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล พบว่า การสนับสนุนและใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการศึกษา ควรมีการจัดสรรอุปกรณ์ดิจิทัลที่มีคุณภาพและพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของบุคลากร ผู้เรียน และการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน เมื่อเปรียบเทียบในภาพรวมสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ บุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสถานศึกษา มีบริบทการทำงาน มีวัฒนธรรมและสังคมที่คล้ายคลึงกัน ถึงแม้จะมีเพศแตกต่างกัน แต่การปฏิบัติงานในองค์กรต่างก็อยู่ในบริบทและทรัพยากรแบบเดียวกัน มีความเท่าเทียมกันในการทำงาน มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีการทุ่มเทความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อทำงานให้กับองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อภิขยา บุญเจริญ (2556) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติงานในปัจจุบันของแต่ละองค์กร แต่ละหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งเพศชายและเพศหญิงสามารถปฏิบัติงานได้เท่าเทียมกัน ซึ่งองค์กรได้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคน โดยองค์กรมีการปฏิรูปและส่งเสริมให้บุคลากรใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของอัคเดช รูปสูง และไพโรจน์ พรหมมีเนตร (2558) ที่ได้ทำวิจัย เรื่อง การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 11 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 11 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะครูแม้จะมีเพศที่ต่างกัน แต่ในการปฏิบัติงานในองค์กรต่างก็อยู่ในบริบทและทรัพยากรแบบเดียวกัน อีกทั้งครูเพศชายและครูเพศหญิง ได้รับการศึกษาในหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิชาชีพครู เช่น ครุศาสตรบัณฑิต การศึกษาศาสตรบัณฑิต เป็นต้น โดยมีการปลูกฝังจิตสำนึกของการเป็นครูมีจรรยาบรรณวิชาชีพ สำหรับบุคลากรในโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรดิตถ์ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในปัจจุบัน การศึกษาหาข้อมูลและการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ สามารถเรียนรู้ได้ง่ายและรวดเร็วจากทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันจึงสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว สร้างความเข้าใจการทำงานร่วมกันและปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างสำเร็จลุล่วงด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา น้าศิริ (2553) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่คาดหวังของการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และรัตนา กาญจนพันธ์ (2550) ที่ได้ศึกษาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่า ผู้บริหารและผู้สอนที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเทคโนโลยี ดังนั้นสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ดียิ่งขึ้น และผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้และงานอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการเรียนการสอน รวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อแสวงหาความรู้ที่เป็นประโยชน์และเพื่อการพัฒนาตนเองต่อไปได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล
2. ควรนำผลการวิจัยไปพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาอื่น ๆ
3. ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับสถานศึกษาอื่น ๆ ที่นำแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้มาใช้เพื่อศึกษาความแตกต่างและความเหมือนของการดำเนินการของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

บรรณานุกรม

- กาญจนา ฉ่ำศิริ. (2553). *สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังของการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ของบุคลากร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปราณี ต้นประยูร. (2560). *ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 7(2), 35-44.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ และรัตนา กาญจนพันธ์. (2550). *การศึกษาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (รายงานวิจัย)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรา จรรยาธรรม. (2564). *การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตน์มณี สุกะใจ. (2561). *การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคประเทศไทย 4.0 ของกองทัพบก*. *วารสารวิชาการ Veridian E -Journal บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(1), 3210-3227.
- วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัยและสุรีย์มาศ สุขกลี. (2557). *รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา (คณะครุศาสตร์)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

- สุชาติ รักษ์. (2565). แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนบรมราชินีนาถราชวิทยาลัย
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจไม่ได้ออกพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิขยา บุญเจริญ. (2556). อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. [สารนิพนธ์
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตไม่ได้ออกพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัคเดช รูปสูง และไพโรจน์ พรหมมีเนตร. (2558). การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์
เครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 11 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา
เขต 7. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อ
ก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2, 268 – 275.
- อัจฉรา เขื่อนวิเศษ. (2561). การบริหารจัดการองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย
เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา).
<http://www.updc.clm.up.ac.th/bitstream/123456789/124/1/59170989.pdf>
- อัญชลี เหลืองศรีชัย (2564). การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของบุคลากรในสังกัด
อาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 7(2),
170-186.
- Kaiser, S. M. (2000). *Mapping the learning organization: Exploring a model of organizational
learning*. Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy, Louisiana State
University.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities.
Educational and psychological measurement, 30(3), 607-610.
- Marquardt, M. J. & Reynolds, A. (1994). *The global learning organization*. New York: Irwin.
- Peter, M. S. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*.
London: Century Press.

ปัญหา

ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของการทำนาข้าว
ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นจุฑา คัมภีรานนท์^{1*}

รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2566 แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2566 ตอบรับบทความ: 19 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการเน้นเฉพาะเรื่องการทำนาข้าว และเส้นทางหกประการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี 2573 ตามที่กำหนดโดยองค์การสหประชาชาติ ด้วยการเปรียบเทียบเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยกับเกษตรกรในประเทศเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้วเช่น ญี่ปุ่น จะช่วยให้เราเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของการปลูกข้าวแบบดั้งเดิมของไทย โอกาสที่ไทยจะเรียนรู้วิธีการปลูกข้าวของชาวญี่ปุ่นโดยการใช้เทคโนโลยี การสนับสนุนทางด้านนโยบายและการเงินจากรัฐ และอาจหาทางเอาชนะความท้าทายที่เรากำลังเผชิญ เช่น หนี้เกษตรกร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่เกษตรกรไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การบริหารจัดการน้ำ แรงงาน นวัตกรรมและความยั่งยืนที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน บทความนี้ได้กล่าวถึงสั้น ๆ ถึงสิ่งที่อาจต้องเสียไปเพื่อให้ได้มาในบางอย่างถ้าไทยจะเปลี่ยนวิธีการปลูกข้าวเพื่อพัฒนาระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืน หรือเปลี่ยนจากการทำนาข้าวเป็นผลผลิตอื่น ๆ ที่ใช้ทรัพยากรน้อยกว่า และยังคงถึงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เป็นสถานการณ์หรืออาจเรียกว่าโอกาสใหม่ที่เรากำลังต้องเรียนรู้และปรับตัว ประเทศไทยจะต้องมีมาตรการที่จำเป็นและนโยบายการเกษตรที่ยั่งยืนเพื่อรับรองสิทธิของเจ้าของที่ดินและเกษตรกรรายย่อย สร้างมาตรการเสถียรภาพในการป้องกัน คัดการณ์และเตรียมพร้อมสำหรับภัยพิบัติ

คำสำคัญ: เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้าว ประเทศไทย ญี่ปุ่น

¹ นักวิชาการอิสระ

* อีเมล: jutak@utas.edu.au

Issues Related to Sustainable Development Goals (SDGs) in Rice Cultivation in Thailand compared to Japan

Juta Kumpiranonda ^{1*}

Abstract

Thailand is becoming increasingly aware of the need to adopt sustainable agriculture, particularly the importance of a strategic role of rice cultivation. This assignment highlights the specific challenges in sustainability and which of the Six Transformations should be employed to be able to achieve the Sustainable Development Goals (SDGs) in terms of sustainable agriculture of rice cultivation by 2030 as set out by the United Nations. In comparing Thai rice farmers with those from advanced economy countries such as Japan will help us to perceive and reflect our strengths and weaknesses of our traditional rice cultivation and perhaps find the ways to overcome challenges, we are facing such as farmers' debts, climate change, and income inequality. This study focuses on Thai farmers in particular on Greenhouse Gases (GHG) emission, water management, labour, innovation, and sustainability. The article also gives a very brief mentioning about what are the trade-offs in relation to the nation's status-quo as a world's rice exporter country if Thailand is to change to more sustainable rice cultivation practices. The government must urgently take actions to tackle the inevitable events of climate change, income inequalities, and sustainability. The nation must adopt essential measures and sustainable agriculture policies to ensure the rights of small landholders and farmers, build resilience to prevent, anticipate, and prepare for disasters, because we will not leave someone behind.

Keywords: Sustainable Development Goals (SDGs), Rice, Thailand, Japan

¹ An independent scholar

* Email: jutak@utas.edu.au

บทนำ

อาหารจากภาคเกษตรกรรมเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ยั่งยืน ความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงของชาติ รวมถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติ ข้าวเป็นอาหารพื้นฐานสำหรับคนไทย และคนญี่ปุ่น และมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรโลก ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติระบุว่า การเข้าถึงอาหารเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษยชาติที่จำเป็นและมีส่วนสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติและระดับโลก ซึ่งสอดคล้องกับ UNSDG-2 (UNSDG) แต่การทำนาข้าวในประเทศไทยยังอยู่ในระบบที่ล้าหลังไม่ยั่งยืน เกิดผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพของการผลิตต่ำ มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการผลิตให้มีประสิทธิภาพในระดับต่ำ นาข้าวเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องมาหลายสิบปี ชาวนามีรายได้น้อย อายุมากขึ้น ในขณะที่โลกกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระยะยาว ซึ่งนักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าเกิดจากการสะสมของก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gases: GHG) ในชั้นบรรยากาศที่เพิ่มมากขึ้นในระยะสองร้อยปีที่ผ่านมา มีผลให้อากาศร้อนขึ้น ปริมาณฝนไม่เป็นไปตามฤดูกาลเกิดน้ำท่วม ภัยแล้ง และภาครัฐดูเหมือนไม่มีมาตรการ นโยบายและการวางแผนที่พอเพียง เพื่อเตรียมรับมือผลกระทบและป้องกันในระดับชาติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยมีสาระใหญ่ ๆ 17 ข้อ บทความนี้ได้ทำการวิเคราะห์สั้น ๆ เกี่ยวกับการทำนาในประเทศไทย และเพื่อให้เห็นความแตกต่างจึงได้ทำการเปรียบเทียบกับทำนาของญี่ปุ่นตามแนวทางการของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ข้อ 12 การบริโภคและการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ และข้อ 13 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

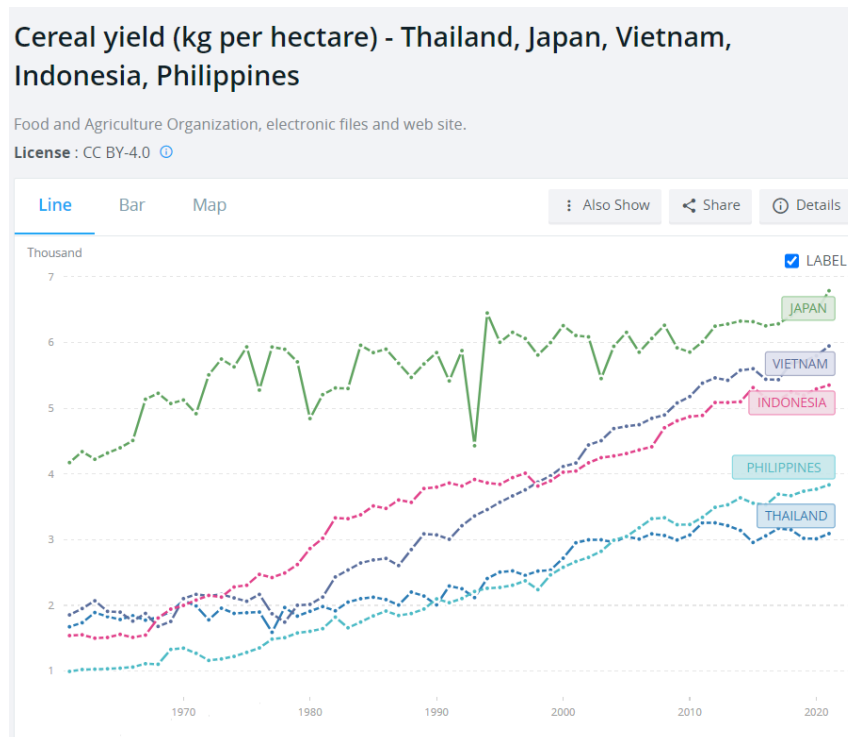
เกษตรกรรมเพื่อความยั่งยืน

เกษตรกรรมเพื่อความยั่งยืน ต้องตอบสนองความต้องการด้านผลผลิตของคนรุ่นปัจจุบันและในอนาคต คือ 1) ต้องมีรายได้ที่พอเพียง ก่อให้เกิดความเท่าเทียมด้านสังคมและเศรษฐกิจ 2) มีการจัดการด้านที่ดินและน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ 3) รักษาระบบนิเวศ มีนโยบายเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง 4) นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการ และ 5) ให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหาร ซึ่งรวมถึงระบบและนโยบายด้านการค้าและการเกษตร เพื่อส่งเสริมตลาดในประเทศและตลาดในระดับภูมิภาค และ 6) FAO

1. ผลผลิต ปี 2565 ประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกข้าวเป็นอันดับสองของโลกรองจากอินเดีย คิดเป็น 15% ของตลาดค้าข้าวโลก ประมาณ 60% ของข้าวที่ผลิตนำมาใช้ในการบริโภคในประเทศที่เหลือจะส่งเป็นสินค้าออก (Agricultural Market Information System, 2022) ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่ปลูกข้าวทั่วไปที่จะผลิตเพื่อการบริโภคในประเทศมากกว่าที่จะส่งออก พื้นที่ในการปลูกข้าวคิดเป็น 46.1% ของพื้นที่ใน

ปัญหาด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของการทำนาข้าวในประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่น

การทำการเกษตรทั้งประเทศ (World Bank, 2021) พื้นที่นาปลูกข้าวจำนวนมากอยู่ในระบบชลประทาน แต่ยังคงขึ้นอยู่กับปริมาณฝนทั้งตามฤดูกาลและนอกฤดู จากรายงานของ World Bank ปริมาณผลผลิตจากซีเรียล (ข้าวเป็นส่วนใหญ่) ของไทยเพิ่มขึ้น จาก 1674 ตันต่อพื้นที่นา 6 ไร่ จากปี 2504 เป็น 3093 ตันในปี 2564 หรือเพิ่มขึ้น 54% แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ไทยมีประสิทธิภาพในการผลิตข้าวน้อยกว่าทุกประเทศ

ภาพที่ 1 เปรียบเทียบปริมาณผลผลิตใน 5 ประเทศ ระหว่างปี 1961-2021

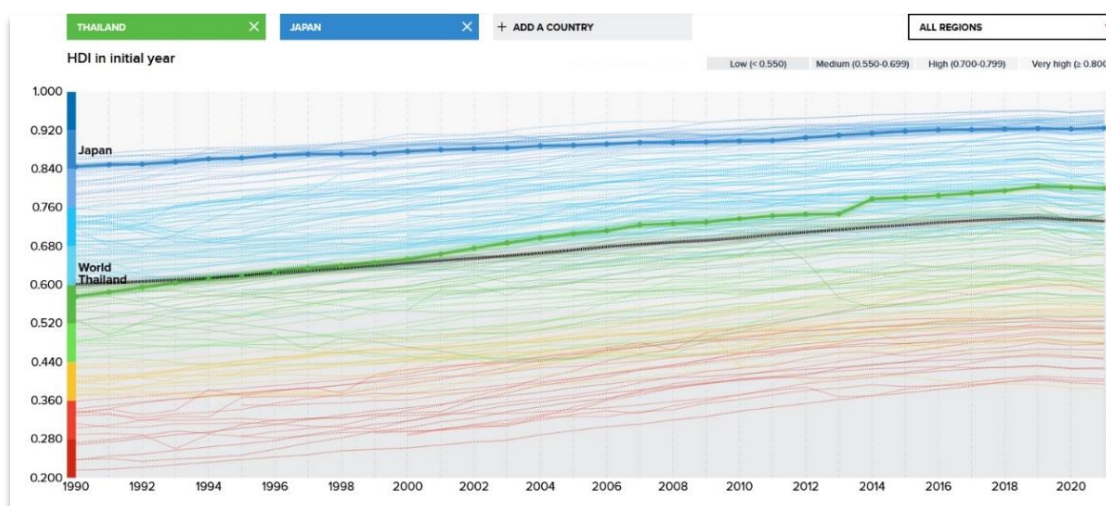
ที่มา: World Bank, 2021

2. รายได้ เป็นที่ทราบกันดีว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยส่วนใหญ่เป็นผู้ถือครองที่ดินขนาดเล็ก เป็นหนี้ และไม่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรไทยยังคงถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (เหมือนที่เคยเป็นมา) มีรายได้น้อย การจัดการการผลิตที่ไม่ดี และขาดการสนับสนุนทางการเงิน จากรายงานการพัฒนามนุษย์ของ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ในปี 2564-2565 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 66 ขณะที่ญี่ปุ่นอยู่ในอันดับที่ 19 ของดัชนีการพัฒนามนุษย์ ซึ่งตกอยู่ในระดับดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ที่สูงมาก ในทุกปี UNDP จะทำการรายงานดัชนีการพัฒนามนุษย์ของแต่ละประเทศ โดยมีหนึ่งในสามปัจจัยหลักในการคำนวณ คือรายได้โดยเฉลี่ยต่อหัวของประชากร ถึงแม้ว่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ของไทยจะก้าวกระโดดจาก 0.576 ในปี 1990 ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มปานกลางขึ้นมาอยู่ในระดับที่สูงมากตั้งแต่ปี 2019 แต่การเติบโตกำลังลดถอยลงทุกปี ในปี 2021อยู่ที่คาบเส้น

พหุคือ 0.800 ไทยน่าจะเป็นประเทศเดียวที่เป็นประเทศเกษตรกรรมแต่จัดอยู่ในอันดับดัชนีที่สูงมากและมีรายได้ต่อประชากร (Gross National Income per capita) ต่ำที่สุดในกลุ่มดัชนีเดียวกัน

ถึงแม้ว่าประชากรไทยจะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากในช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา แต่เกษตรกรโดยเฉพาะชาวนายังมีสถานะด้านเศรษฐกิจไม่ต่างจากเดิมมากนัก ชาวนาสวนใหญ่เข้าไม่ถึงระบบเครดิต มีรายได้ที่แทบไม่พอกับรายจ่าย มีที่นาขนาดเล็กหรือต้องเช่า ไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาจากผลผลิต ไม่สามารถลงทุนเพื่อขยายกิจการเพิ่มผลกำไร ทำให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน

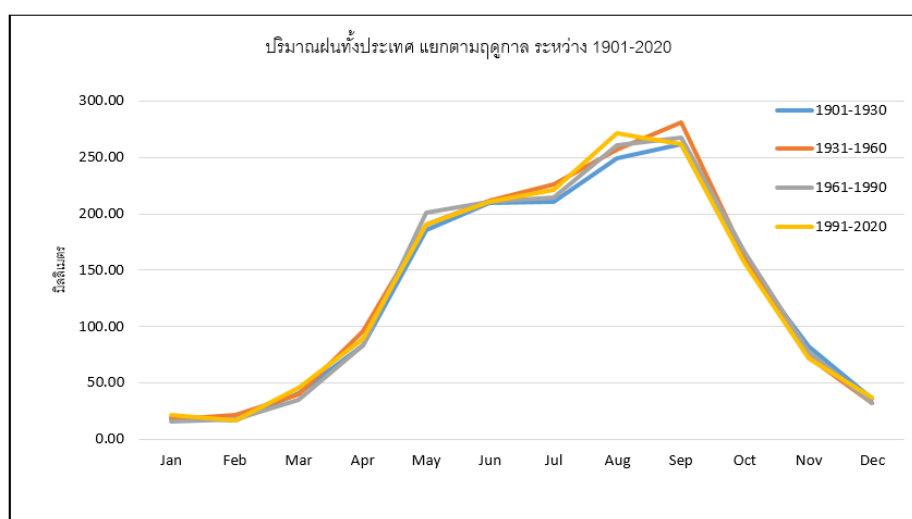
ในทางตรงกันข้าม ชาวนาญี่ปุ่นมีรายได้ประมาณ 25% ของรายได้ทั้งหมดในภาคเกษตรกรรม ชาวนาได้รับการสนับสนุนด้านราคาข้าวจากรัฐบาลด้วยการใช้นโยบาย Gentan ที่สนับสนุนให้ชาวนาลดพื้นที่ในการผลิตข้าวลงด้วยการจ่ายเงินให้ชาวนาที่เปลี่ยนไปผลิตสินค้าอื่นแทนการปลูกข้าว และรัฐยังได้เพิ่มราคาข้าวที่ผลิตในประเทศและลดราคาข้าวสารี่ที่นำเข้า เพื่อลดการบริโภคข้าวและเพิ่มการบริโภคข้าวสารี่หรืออื่น ๆ แทน ในช่วงปี 2493 รัฐได้ทำการปฏิรูปที่ดินและแบ่งพื้นที่ทำนาให้เกษตรกรจำนวนมากโดยการจัดสรรให้อย่างน้อยคนละ 18 ไร่ ทำให้เกษตรกรจำนวนมากที่เคยต้องเช่านากลายเป็นเจ้าของนาขนาดเล็ก อย่างไรก็ตามการเติบโตทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นในระยะต่อมาทำให้ชาวนาหลายคนหันไปทำอาชีพอื่นและการปลูกข้าวกลายเป็นอาชีพรองไป (Fukuda, 2003) กลไกของตลาดเกี่ยวกับกฎอุปสงค์ อุปทานและราคาเป็นตัวกำหนดการทำนาข้าว ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การบริโภคข้าวของคนญี่ปุ่นลดลงอย่างมีนัยสำคัญสาเหตุหนึ่งคือราคาข้าวสูง และเป็นปัจจัยสำคัญในการลดจำนวนพื้นที่เพาะปลูกข้าวลดลงอย่างมาก (Nippon, 2022)

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบดัชนีการพัฒนามนุษย์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ระหว่างปี 1990-2021

ที่มา: UNDP

3. การบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ ข้าวเป็นพันธุ์พืชที่มีความต้องการน้ำมากในการเพาะปลูก ประมาณว่า 34-43% ของน้ำชลประทานทั่วโลก (International Rice Research Institute: IRRI) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยใช้ทรัพยากรน้ำที่หายากเพื่อผลิตอาหารเพื่อการส่งออกซึ่งไม่ถือเป็นความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ ระบบการจัดการในการเพาะปลูกจะลดปริมาณการใช้น้ำได้อย่างมีนัยสำคัญและจะมีผลทำให้ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้มาก เช่น ระบบที่เรียกว่า Alternate Wetting and Drying (AWD) จากการศึกษา (นิพนธ์ พัวพงศกร, บุษจิต จิตาภิวัฒนกุล และเรืองโร โตกฤษณะ, 2547) เกษตรกรประมาณครึ่งหนึ่งเริ่มตระหนักถึงผลกระทบของการขาดแคลนน้ำ อย่างไรก็ตามเกษตรกรการไม่มีแผนการบรรเทาผลกระทบนอกจากการลดพื้นที่เพาะปลูกเมื่อเผชิญกับการขาดแคลนน้ำ

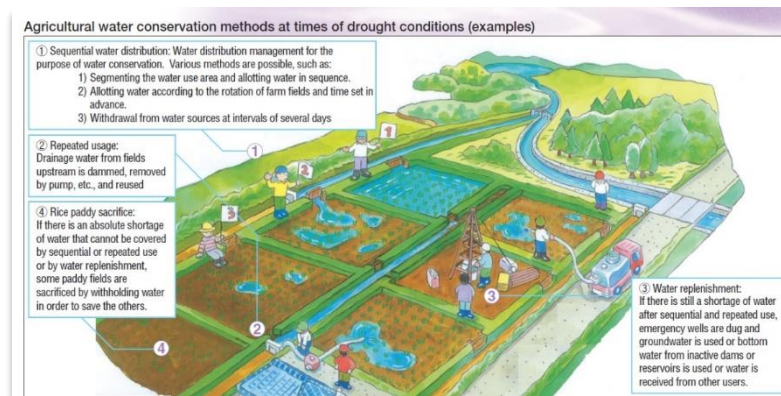
ภาพที่ 3 ปริมาณผลผลิตข้าวแบ่งตามฤดู ตั้งแต่ 1901-2020

ที่มา: World Bank, 2021

จากรายงานปริมาณผลผลิตของ Word Bank ปริมาณผลผลิตตามฤดูกาลระหว่างปี 1901-2020 สะท้อนให้เห็นถึงปริมาณน้ำฝนที่คงที่ในศตวรรษที่ผ่านมา ที่จะเพิ่มขึ้นในช่วงฤดูฝนตามฤดูกาล ในความเป็นจริงประเทศไทยได้เผชิญกับภัยแล้งและน้ำท่วมเป็นระยะตลอดมา นี่อาจบอกได้ว่า ปัญหาน้ำอาจเป็นผลมาจากการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ มากกว่าปริมาณของฝนตามธรรมชาติ และการคาดการณ์ถึงปริมาณฝนในอนาคตแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของปริมาณฝนระหว่างปี 2080-2099 ภายใต้การคำนวณจาก RCP 8.5 (ธนาคารโลก, 2021) ไทยอาจโชคดีที่ปริมาณฝนในอนาคตอาจเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับหลายประเทศที่ปริมาณฝนลดลง และนี่เป็นอีกเหตุผลสำคัญที่ทำให้ไทยต้องมีการจัดการเรื่องน้ำอย่างมีระบบเพื่อยุทธศาสตร์ในการเกษตร

ในทางตรงกันข้าม นาข้าวญี่ปุ่นเป็นพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรเพื่อใช้สำหรับปลูกข้าวโดยเฉพาะ มีระบบเครือข่ายการชลประทานที่อยู่ในแหล่งแม่น้ำที่ไหลมาจากภูเขา และอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับฝนในฤดูร้อน ระบบ

ชลประทานของญี่ปุ่นพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพมาก ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่ไปกับกฎหมายปรับปรุงที่ดินที่ประกาศใช้ในปี 2492 เกษตรกรญี่ปุ่นมีการจัดการระบบชลประทานควบคู่ไปกับการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตรด้วยช่องทางเครือข่ายการส่งและระบายน้ำความยาวสี่หมื่นกิโลเมตร (Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries)

ภาพที่ 4 การจัดการระบบน้ำสำหรับการเกษตรของประเทศญี่ปุ่น

ที่มา: AFF Japan

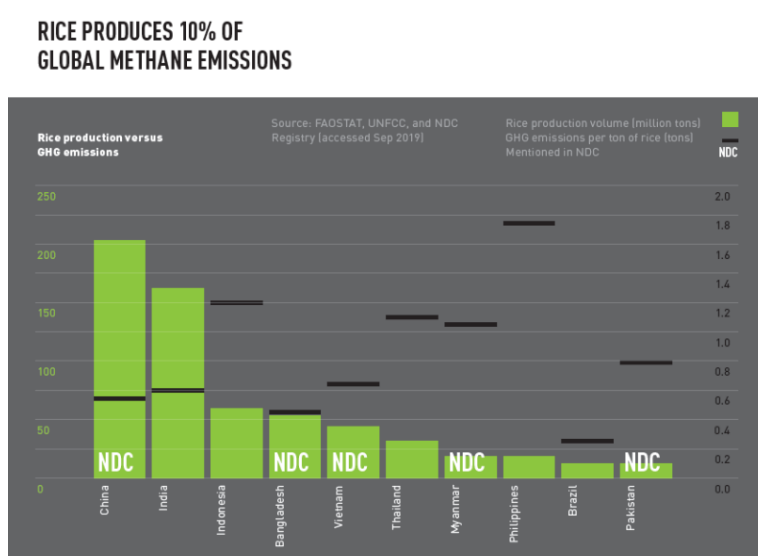
ภาพที่ 4 แสดงให้เห็นถึงวิธีที่จะจัดสรรน้ำซึ่งมีหลายวิธี เช่น แบ่งตามเขตพื้นที่และผันน้ำออกตามช่วงเวลา หรือการเก็บน้ำจากพื้นที่เกษตรต้นน้ำที่ปล่อยน้ำออกและเอากลับมาใช้ในพื้นที่อื่น

ค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์พืช และแรงงานเป็นค่าใช้จ่ายหลักสำหรับการเพาะปลูกข้าวในประเทศไทย ในปี 2555 มีเกษตรกรถึง 99% ใช้ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง (นิพนธ์ พัวพงศกร, บุยจิต จิตาภิวัฒนกุล และเรืองโร โตกฤษณะ, 2547) ปุ๋ยที่ใช้ที่เพิ่มขึ้นที่มากที่สุดคือไนโตรเจนจาก 11,058 ตันในปี 2504 เป็น 1,726,742 ตันในปี 2560 (FAO) การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คุณภาพของดินเสื่อมโทรมตรงกันข้ามกับญี่ปุ่นที่ใช้ปุ๋ยไนโตรเจนสูงสุดอยู่ที่ 777,000 ตันในปี 2522 จากนั้นได้ลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องเป็น 369,400 ตันในปี 2563 (FAO)

ภาพที่ 5 ต้นข้าวที่ต้องจมอยู่ในน้ำท่วมขัง

4. ก๊าซเรือนกระจก เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าการปลูกข้าวเป็นสาเหตุใหญ่ในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gases: GHG) สู่ชั้นบรรยากาศ ไทยเป็นประเทศที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเพาะปลูกข้าวที่สูงเป็นอันดับสี่ของโลกและคิดเป็น 57.7% ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทางการเกษตรทั้งหมดของประเทศไทย (UN Environment Programme, 2020) การที่ต้นข้าวต้องแช่อยู่ในน้ำที่ท่วมขังทำให้เกิดสภาวะการขาดออกซิเจนใต้น้ำ ประกอบกับการใช้ปุ๋ยไนโตรเจน เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดก๊าซมีเทน (CH₄) และไนตรัสออกไซด์ (N₂O) การจัดการเกี่ยวกับฟางข้าวและแกลบหลังฤดูการทำนาก็เป็นสาเหตุสำคัญของการปล่อย GHG ของไทย การทิ้งฟางและแกลบในท้องนาที่มีน้ำขังเพื่อให้มันย่อยสลายไปเองจะทำให้เกิดก๊าซมีเทน หรือเอาไปเผาก็จะทำให้เกิดก๊าซคาร์บอน

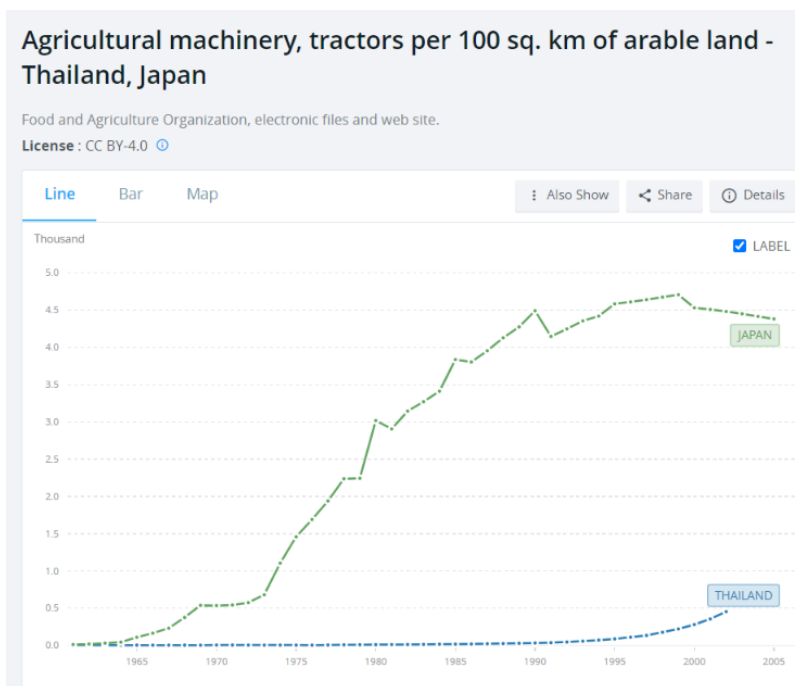
ภาพที่ 6 ปริมาณ GHG ต่อการปลูกข้าว 1 ตัน

ที่มา: Earth Security Group

ภาพที่ 6 แสดงถึงการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่สูงมากของไทยเมื่อเทียบกับปริมาณข้าวที่ผลิตต่อ 1 ตัน จากจีน อินเดีย และเวียดนาม ในขณะที่ญี่ปุ่นลดการปล่อย GHG ลงจาก 494 เป็น 304 กิโลตันในระยะเดียวกัน (FAO) เหตุผลหนึ่งที่เป็นไปได้คือญี่ปุ่นลดขนาดพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกข้าว (-38%) ในขณะที่ประเทศไทยเพิ่มพื้นที่การผลิต (13%)

5. เทคโนโลยีและนวัตกรรม ปัญหาอีกประการหนึ่งของการทำนาข้าวในประเทศไทยและญี่ปุ่น คือ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ และคนรุ่นใหม่ไม่สนใจการทำนาปลูกข้าว ซึ่งทำให้ตกเป็นภาระหนักแก่เกษตรกรสูงวัยและอาจสร้างปัญหาความมั่นคงทางอาหารในอนาคต จากการศึกษา (Jansuwan & Zadner, 2020) พบว่าอายุเฉลี่ยของชาวนาไทยที่ปลูกข้าวคือ 58 ปี และส่วนใหญ่ตั้งใจจะหยุดทำนาหรือให้เข้าที่นาสำหรับญี่ปุ่นอายุเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวคือ 67.8 ปี (Noboru, 2021) การเพิ่มผลผลิตเป็นปัจจัยสำคัญ

ในการลดความยากจนและปรับปรุงคุณภาพชีวิต ในประเทศญี่ปุ่น ผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริงและที่คาดหวังไม่ต่างกันมากนัก ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่มีผลมาจากนวัตกรรมทางพันธุกรรม เมื่อชวนาอายุมากขึ้น จำเป็นที่จะต้องเครื่องมือเครื่องจักรและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำเกษตรเพื่อลดการใช้แรงงานหรือลดการจ้าง

ภาพที่ 7 การใช้รถแทรกเตอร์ในประเทศไทยและญี่ปุ่น

ที่มา: World Bank, 2021

ภาพที่ 7 พบว่าเกษตรกรไทยมีการใช้รถแทรกเตอร์ในการเกษตรค่อนข้างน้อย อาจเนื่องมาจากราคาค่อนข้างสูง ขนาดที่นาเล็กเกินไป รถแทรกเตอร์ส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะเช่ามากกว่าจะเป็นเจ้าของ ชาวนาส่วนใหญ่จะใช้เครื่องจักรที่ผลิตในประเทศที่ทำงานได้ในการจัดการเล็กๆ ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

ส่วนเกษตรกรญี่ปุ่นได้ดำเนินการใช้เทคโนโลยีมาตั้งแต่ปี 1970 และ 90% ของการปลูกข้าวเป็นการใช้เครื่องจักรเทคโนโลยีโดยใช้อุปกรณ์ที่ออกแบบมาเพื่อทำนาข้าวโดยเฉพาะ เช่น การใช้หุ่นยนต์รถแทรกเตอร์ที่ไม่มีคนขับ และโดรน เป็นต้น

ภาพที่ 8 โดรนกำลังตรวจสอบสภาพดิน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การบรรลุจุดหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีอยู่ทั้งหมด 17 ประการ ที่มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นพิมพ์เขียวให้ประเทศต่าง ๆ ใช้เพื่อสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองสำหรับผู้คนและโลกทั้งปัจจุบันและในอนาคต องค์การสหประชาชาติกำหนดกระบวนการที่ต้องมีในการเปลี่ยนแปลง (Transformations) 6 ด้าน สำหรับการจัดการในการปลูกข้าวไทยจำเป็นต้องมีทั้ง 6 กระบวนการในการก้าวไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังภาพที่ 9 ซึ่งได้แก่ กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ 1) การเท่าเทียมกันด้านการศึกษาและเพศ-ยอมรับและให้ความสำคัญด้านสิทธิกับแรงงานสตรี ส่งเสริมการศึกษาของประชากร) 2) สุขภาพและตลาดแรงงานสูงอายุ-รัฐควรมีแผนสนับสนุนการลงทุนด้านการใช้เทคโนโลยีที่จะทำให้ลดการใช้แรงงาน ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่สนใจการทำเกษตร มีระบบสวัสดิการ 3) อุตสาหกรรมที่ลดการใช้คาร์บอนอย่างยั่งยืน-ให้ความรู้และสนับสนุนด้านการเงินเกี่ยวกับการบริหารจัดการนาทั้งก่อนและหลังการปลูก เช่นการกำจัดฟางข้าว การใช้น้ำ ปัจจุบันรัฐยังไม่มีข้อผูกมัดที่ชัดเจนในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำนาข้าวโดยเฉพาะ แต่ได้สนับสนุนโครงการข้าวที่ใช้มาตรฐาน Sustainable Rice Platform ที่มีเป้าหมายเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำนาข้าว 4) ความยั่งยืนของอาหาร การใช้ที่ดิน น้ำ และทะเล-สร้างการตื่นตัวและเรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและผลกระทบ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรับผิดชอบ 5) เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน และ 6) การปฏิรูปทางดิจิทัลเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน-สนับสนุนด้านการเงิน ความรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่จะเป็นเส้นทางที่สำคัญในการปรับปรุงความยั่งยืนของการจัดการการปลูกข้าวของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การปฏิรูปทางดิจิทัลและกลไกทางการเงินจากรัฐบาล และที่สำคัญไม่แพ้กันเกษตรกรต้องมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่เพียงแต่ของตัวเองแต่ยังรวมถึงโลกโดยรวมด้วย

ภาพที่ 9 กระบวนการที่ต้องมีเพื่อจะเป็นเส้นทางในการบรรลุถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภายใต้ปัญหาปัจจุบันในการปลูกข้าว เช่น เกษตรกรสูงวัย การขาดแคลนที่ดินและน้ำ การปล่อยก๊าซเรือนกระจก การผลิตข้าวมากเกินกว่าการบริโภค หนี้ของเกษตรกร บางทีมันอาจถึงเวลาที่จะต้องเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจอื่น เกษตรกรผู้ปลูกข้าวไทยหลายคนไม่มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะปลูกพืชอื่นนอกเหนือจากข้าว ที่น่าสนใจคือเพื่อชดเชยรายได้เมื่อราคาข้าวตก ครอบครัวยุคใหม่ที่หัวหน้าครอบครัวเป็นเพศหญิงมีแนวโน้มที่จะปลูกพืชเสริมมากกว่าเพศชาย 0.59 เทียบกับ 0.27 ตามลำดับ เกษตรกรไทยผู้ปลูกข้าวหลายคนมีรายได้หลักที่ขึ้นอยู่กับข้าว ส่วนพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ถั่วเหลือง อ้อย มันฝรั่ง จะทำการปลูกหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ผู้ถือครองที่ดินขนาดเล็กจะพบว่าเป็นการยากและต้องใช้เงินทุนที่สูงที่จะปรับให้เข้ากับเทคโนโลยี เช่น การปลูกแบบ alternate wetting and drying (AWD) หรือ direct-seeded rice (DSR), ระบบน้ำชลประทานแบบหยด การปลูกข้าวแบบแอโรบิกหรือการใช้เครื่องจักรกล การใช้เทคโนโลยีด้านการเก็บ ตากแห้ง การเก็บรักษา การใช้นวัตกรรมด้านระบบข้อมูล ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือองค์กรต่างชาติ

ทางเลือกหนึ่งคือการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ให้ผลทางการผลิตสูงและใช้ปัจจัยในการผลิตเช่นน้ำน้อยกว่า พันธุ์ข้าวที่ชาวนาไทยคุ้นเคยแต่คุณภาพอาจจะด้อยกว่าและตลาดไทยอาจยอมรับน้อย เช่น พันธุ์ Green Super Rice หรืออีกทางเลือกหนึ่ง คือ การเปลี่ยนเป็นพืชอื่นที่เหมาะสม ทำกำไรได้มากกว่าและใช้ทรัพยากรน้อยกว่า เช่น การปลูกถั่วเหลืองที่ต้องการน้ำและใช้พื้นที่น้อยกว่าในการปลูกและเป็นพืชที่เก็บคาร์บอนได้ดี ภาครัฐสามารถทำรายได้ได้อย่างยั่งยืนให้เกษตรกรได้หลายช่องทาง เพราะผลผลิตจากต้นถั่วเหลืองสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในหลายอุตสาหกรรม เช่นนำมาใช้เป็นเส้นใยด้านการทอหรือการก่อสร้าง หรือเป็นส่วนผสมของการผลิตสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม เช่น พลาสติก หรืออาจเปลี่ยนมาปลูกต้นถั่วเหลืองที่สร้างผลผลิตทางการแพทย์

หรืออื่นๆ ที่จะเป็นการเพิ่มรายได้ เพิ่มคุณภาพชีวิต และการยอมรับทางสังคมหากพวกเขาเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเป็นพืชชนิดอื่น

การแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มากับสิ่งที่อาจจะต้องเสียไป

ในปี 2556 ประเทศไทยในฐานะประเทศเจ้าภาพ ร่วมกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคได้จัดตั้งระบบที่เรียกว่าเขตอนุรักษข้าวฉุกเฉินอาเซียนบวกสาม (Asian Plus Three Emergency Rice Reserve) กับ 13 ประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งสิบประเทศ และรวม จีน ญี่ปุ่น และสาธารณรัฐเกาหลี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรองคลังข้าวสาธารณะ และพร้อมที่จะถ่ายโอนในกรณีฉุกเฉินในประเทศสมาชิกอื่น (APTERR)

อย่างไรก็ตาม ไทยเป็นประเทศที่ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ถ้าต้องลดปริมาณการผลิตหรือปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น จะมีผลให้ลดปริมาณการส่งออกด้วย ผลกระทบที่สำคัญคือตลาดโลกและเขตอนุรักษข้าวฉุกเฉินอาเซียนซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ไทยจะมีปริมาณข้าวลดลงซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและอาจเกิดผลกระทบต่อความยั่งยืนทางอาหารโลกและไทยจะต้องกลายเป็นผู้ส่งออกข้าวรายย่อยไม่ใช่รายใหญ่อีกต่อไป แต่ผลที่จะได้รับ คือ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ไทยจะลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำนาข้าวตามข้อกำหนดของสหประชาชาติ

บรรณานุกรม

นิพนธ์ พัวพงศกร, บุยจิต ฐิตาภิวัฒนกุล และเรืองไร โตกฤษณะ. (2547). *โครงการยุทธศาสตร์ข้าวไทย*

การวิจัยและพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

Agricultural Market Information System. (2022). *Market Database*. <https://app.amis-outlook.org/#/market-database/supply-and-demand-overview>.

Fukuda H., Dyck J., & Stout J. (2003). *Rice sector policies in Japan*. United States Department of Agriculture. <https://www.ers.usda.gov>.

Jansuwan P., & Zadner K. (2020). *What to do with the farmland? Coping with ageing in rural Thailand*. *Journal of Rural Studies*, 8(1), 37-46.

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries. *Characteristics and Recent problems of irrigation in Japan*. https://www.maff.go.jp/j/nousin/keityo/mizu_sigen/pdf/panf05_e.pdf.

Noboru, N. (2021). *Frontlines of smart farming: Technological advances changing the face of agriculture*. https://www.nippon.com/en/news/yjj2022102000302/?cx_recs_click=true.

UN Environment Programme. (2020). *Promoting low emissions rice production in Thailand, 2020, enhancing NDC ambitions with mitigation in the agriculture sector.*

<https://www.ccacoalition.org/en/activity/promoting-low-emissions-rice-production-thailand>.

World Bank. (2021). *Climate risk country profile – Thailand*. Asian Development Bank.

การ

พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

เพ็ญพิชชา ใจยอด^{1*}ธาริตา สกลภัทรสกุล²พันธกานต์ ทรงบุญรอด³พัชรกฤษฎ์ เนื้อไม้⁴สถิรพร เขาวนชัย⁵

รับบทความ: 17 พฤษภาคม 2566 แก้ไขบทความ: 10 มิถุนายน 2566 ตอบรับบทความ: 17 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดให้จังหวัดตากเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เป็นส่วนหนึ่งของแผนที่นำทางการเตรียมความพร้อมของไทยในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หน่วยงานทุกภาคส่วนจึงต้องดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ มีการเตรียมการและเตรียมความพร้อม โดยเฉพาะภาคการศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการเตรียมกำลังคนให้สอดคล้องต่อการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ อันจะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศ (อรพรรณ ฤทธิ์มั่น และบัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2559) หน่วยงานทางศึกษามีการจัดการศึกษาเตรียมความพร้อมในการผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นจังหวัดตาก ตามแนวทาง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาสภาพและความต้องการในพื้นที่ตามกรอบแนวคิด 4 Flagships การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น และการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการศึกษาแบบเชื่อมโยงบูรณาการ โดยมีแผนการจัดการศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการและศักยภาพของชุมชน ประชาชนในจังหวัดตากจะได้รับการศึกษา โดยใช้อาชีพเป็นตัวตั้งอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของเขตเศรษฐกิจพิเศษ เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคต

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น จังหวัดตาก เขตเศรษฐกิจพิเศษ

¹⁻⁴ นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

* อีเมล: salaoil22866@gmail.com

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Development of Local Curriculum to Support the Special Economic Zone of Tak Province

เพ็ญพิชชา ใจยอด¹

Tharida Sakolpattarasakhun²

Phanthakan Songboonrod³

Phatcharakit Nuamai⁴

Sathiraporn Chaowachai⁵

Abstract

The National Council for Peace and Order (NCPO) classified Tak Province as a special economic zone this was the part of road map to ASEAN Economic Community. Therefore, there must be preparation in terms of manpower in accordance with the development of the Special Economic Development Zone and the demand of the area. Therefore, educational institutions have developed local curriculum to support the special economic zones. In the production of manpower to respond to the demands of the labor market according to a 4-step approach for example the study of conditions and needs in the area according to the concept of 4Flagships Curriculum development, Local curriculum Trial to study the learning achievement of learners taking local curriculum and evaluation of local curriculum trials to bring the results to improve into a local curriculum. People in Tak Province will be educated using quality occupations in accordance with the requirements of the Special Economic Zones. Educational institutions have an administrative system. Integrated linkage education management. There are educational management plans and local curriculum that are in accordance with the context of the needs and potential of the community, so that people in Tak can learn meaningful then able to apply knowledge in real life, learn how to seek knowledge analytical method synthesize information for making decisions that are suitable for their own lifestyles and careers in the future.

Keywords: Local Curriculum, Tak Province, Special Economic Zone

¹⁻⁴ Student of Faculty of Education, Naresuan University

* Email: salaoil22866@gmail.com

⁵ Assistant Professor, Dr., Faculty of Education, Naresuan University

บทนำ

คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ได้มีมติเห็นชอบให้มีการเตรียมการ ด้านการศึกษา ในการสร้างคนเพื่อรองรับการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ 10 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว สงขลา ตราด หนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนม และจังหวัดกาญจนบุรี โดยจัดการศึกษาและฝึกอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนอย่างทั่วถึงเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาตามบริบทแต่ละพื้นที่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้วยจังหวัดตากถูกกำหนดให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ต้นนโยบายรัฐบาลและอยู่ในยุทธศาสตร์สำคัญของเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ ประกอบกับสภาพภูมิประเทศเป็นป่าไม้และขุนเขา มีชายแดน ติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ระหว่างการพัฒนา จึงเป็นโอกาสสำคัญที่ได้ความคิดในการกำหนดทิศและเป้าหมาย การขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษและแนวทางการพัฒนาการศึกษา เพื่อให้มีการกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายเป็นตัวนำในการพัฒนาอันเป็นการนำมาซึ่งการลงทุนและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เฉพาะและพื้นที่ใกล้เคียง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก, 2565: 1) สอดคล้องกับ (ร่าง) แผนแม่บทการจัดทำแผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ภายใต้การบริหารจัดการ 9 อำเภอของจังหวัดตาก ซึ่งได้จัดพื้นที่จังหวัดตากและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ภายใต้การวิเคราะห์จากสภาพพื้นฐานโครงสร้างที่มีอยู่เดิมครอบคลุม ด้านเศรษฐกิจการค้าชายแดน การลงทุน อุตสาหกรรม การศึกษา สาธารณสุข แรงงาน การคมนาคม สาธารณูปโภค ตลอดจนการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน ให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ภูมิประเทศ สังคมและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดตากที่เหมาะสม ด้วยการแสดงภาพพื้นที่อนาคตและความเป็นไปได้ภายใต้กรอบแนวคิด 4 Flagships (สำนักงานจังหวัดตาก, 2559) แบ่งเป็น 4 พื้นที่ ดังนี้

ภาพที่ 1 พื้นที่ Tak Forum 4 Flagships

Flagship A พื้นที่อำเภอแม่สอด เป็นเมืองท่าการค้าระหว่างประเทศ ประสานงานบ้านพี่เมืองน้องแม่สอด-เมียวดี มีจุดเน้นการให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ของการประกอบกิจการอุตสาหกรรมที่ เน้นการใช้แรงงานแบบเข้มข้น

Flagship B พื้นที่อำเภอเมืองตาก บ้านตากและวังเจ้า เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าบนระเบียงเศรษฐกิจ (East-West Economic Corridor and North-South Economic Corridor) มีจุดเน้นการพัฒนาที่อยู่อาศัย สถานที่และแหล่งสินค้าการ หน่วยราชการ แหล่งธุรกิจ การเงินและส่งเสริมการค้าแบบ B2B (การค้าโดยตรงระหว่างธุรกิจกับธุรกิจ) และ B2C (การค้าโดยตรงจาก ธุรกิจสู่ลูกค้าโดยไม่ผ่านคนกลาง) และ อุตสาหกรรม การซ่อมบำรุง

Flagship C พื้นที่อำเภอพบพระ แม่ระมาด ท่าสองยางและสามเงา เป็นเมืองเกษตรปลอดภัยเกษตรอินทรีย์ จุดเน้นพัฒนาเทคโนโลยี การผลิต ตลาดกลางการค้าส่งสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ครบวงจร การจัดการอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร

Flagship D พื้นที่อำเภออุ้มผาง เป็นเมืองแห่งสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จุดเน้นคือการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผจญภัย และรักษ์สุขภาพ รวมถึงวัฒนธรรม อาหาร ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และ อุตสาหกรรม ภาคบริการ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้สูง

อีกทั้งการจัดการศึกษาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดชายแดน มีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้ ประเด็นที่ 1 การจัดการศึกษายังขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเป็นหลักและสถานศึกษามีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ประสพการณ์ ความเชี่ยวชาญ และเครือข่าย รวมถึงภาระงานที่ต้องทำเป็นประจำ จึงไม่สามารถพัฒนาบุคลากรของตนเองให้มีความเชี่ยวชาญได้ในทุกด้าน ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานของจังหวัดได้ สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา มักจะเป็นการจัดการศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สถานศึกษาอื่น และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามาช่วยในการจัดการศึกษาตามความพร้อมของแต่ละภาคส่วน ประเด็นที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ส่วนหนึ่งยังไม่ทราบถึงทิศทางของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษว่าจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างไรจึงทำให้ไม่สามารถเตรียมตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ ประเด็นที่ 3 ทักษะคติของผู้ปกครองและผู้เรียน บางส่วนยังให้ความสำคัญกับการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย ทักษะคติที่มองว่าการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นทางเลือกรองหากไม่สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้โดยไม่ได้มีข้อมูลเพียงพอว่าตลาดแรงงานในจังหวัดมีความต้องการแรงงานระดับใด สาขาใดบ้าง ทำให้สถานศึกษาจะมีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพก็อาจไม่ได้รับความสนใจหรือร่วมมือจากผู้ปกครองและผู้เรียน นอกจากนี้แล้ว การศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยนอกพื้นที่ยังทำให้จังหวัดสูญเสียแรงงานรุ่นใหม่ จึงส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานได้หากมีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประเด็นที่ 4 สถานประกอบการในพื้นที่ไม่มี

ความพร้อมในการร่วมจัดการเรียนการสอน ผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้ จึงไม่สามารถจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ที่เข้ามาฝึกงานในสถานประกอบการได้อย่าง

เต็มที่ อีกทั้งสถานประกอบการส่วนใหญ่ในพื้นที่เหล่านี้เป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก จึงมีบุคลากรไม่เพียงพอที่จะจัดสรรมาช่วยจัดการเรียนรู้ ประกอบกับลักษณะของสถานประกอบการยังไม่ได้มีความซับซ้อนมาก ทักษะที่เรียนรู้จึงไม่มากนัก อาจไม่เพียงพอสำหรับการผลิตกำลังคนเพื่อรองรับงานที่จะมาพร้อมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประเด็นที่ 5 สถานศึกษายังไม่มีเกณฑ์การประเมินความสำเร็จในการจัดการศึกษาสำหรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากภาพอนาคตของจังหวัดยังไม่ชัดเจน ทั้งในด้านเศรษฐกิจภาพรวม และความต้องการตลาดแรงงาน ประกอบกับการประเมินความสำเร็จของทักษะในการทำงานมีวิธีการคิดและการประเมินที่แตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ (เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว, 2564) ประกอบกับแผนพัฒนาจังหวัดตาก พ.ศ.2566 – 2570 ได้สรุปปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ด้านการศึกษา พบว่าจังหวัดประสบปัญหาการขาดแคลนนักศึกษาสายวิชาชีพ และแรงงานที่มีทักษะฝีมือได้มาตรฐาน จึงมีความต้องการให้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการสนับสนุนให้มีการเรียนการสอน เช่น ในหลักสูตรทวิศึกษา หลักสูตรพัฒนาทักษะฝีมือการอาชีพ และหลักสูตรการท่องเที่ยวและบริการ จากงานวิจัยของนภวรรณ สายเขียว (2564: 537-547) ได้ศึกษาสภาพและแนวโน้มการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดตาก พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดตากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มการใช้หลักสูตรท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยบริบทที่เอื้ออำนวย สถานศึกษามีหลักสูตรท้องถิ่นแต่ไม่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและไม่ได้ให้ความสำคัญกับหลักสูตรท้องถิ่น ด้านปัจจัยส่วนบุคคล สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากร ได้รับความรู้สามารถพัฒนาตนเองเพื่อนำความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ด้านปัจจัยเสริมและผลักดันสถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระในหลักสูตรท้องถิ่นให้มีการสอดแทรกความรู้ทักษะ

ทางวิชาชีพด้าน ต่าง ๆ

ดังนั้นหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดตากต้องมีการผลิตและพัฒนา กำลังคน พัฒนาหลักสูตรทั้งระยะสั้น หรือระยะยาว เตรียมคนตามความต้องการในด้านต่าง ๆ ของพื้นที่เพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษตากตามแผนแม่บทพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก สถานศึกษามีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ของตนเองด้านความต้องการ ความจำเป็นและปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง นโยบายทางการศึกษาของรัฐ ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพของบริบทสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นเพราะผู้เรียนรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนเองเพิ่มเติมจากเนื้อหาสาระในหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถปรับสภาพให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบกับการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นของตน โดยนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาท้องถิ่น อีกทั้งสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขรวมทั้งเกิดความรู้สึกรัก เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองและรู้สึกภูมิใจชอบในการมีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตน (ชนันท ชาติทอง, 2550: 150-151)

หลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น หรือสร้างจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ปรับให้เข้ากับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน (ฉันท ชาติทอง, 2550) ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง เศรษฐกิจ อาชีพและสังคม ตลอดทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น (กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม, 2556) ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นมีลักษณะดังต่อไปนี้ (กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน กรมการศึกษาออกโรงเรียน, 2543)

1) เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความหลากหลายของปัญหา มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับเพศวัย มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด และทักษะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะและสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้อย่างเหมาะสม

2) เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเองเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ท้องถิ่นตนเอง เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้กับชีวิตจริง และการทำงาน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนมีการส่งเสริมให้ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

3) เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง และมุ่งเน้นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ โดยผู้เรียนเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำให้คำปรึกษา และช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน อันจะนำไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ไขปัญหาได้

4) เป็นหลักสูตรที่สามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

5) เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคมในด้านศีลธรรม จริยธรรมและการดำรงไว้ซึ่งสังคมประชาธิปไตย การรักษาสิ่งแวดล้อม เกิดศรัทธาเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนและของประเทศชาติ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หากสถานศึกษาต้องการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตนเอง จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้คุณภาพ มีนักวิชาการได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

เมธาวี จำเนียร (2564) เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแง่มุมการสื่อสาร เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นเครื่องมือหนึ่งของการสื่อสารของชุมชน โดยเฉพาะการเป็นสื่อกลางในการสื่อสารศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกขั้นตอนตั้งแต่การออกแบบและประเมินผลรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร โดยเริ่มต้นจาก 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตร การวิเคราะห์สำรวจสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นใน การสร้างหลักสูตร 2) การพัฒนาหลักสูตร โดยการนำข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจสภาพปัญหาความ

ต้องการและความจำเป็นมากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินในหลักสูตรหรือกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อให้ได้ร่างหลักสูตรตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่จำเป็นในแต่ละหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยการทดลองหลักสูตรจะอาศัยวิธีการออกแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่ได้เกิดจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น 4) การประเมินหลักสูตร เพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมเพียงใด โดยอาศัยวิธีการประเมินตามแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ของการประเมินพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ขึ้นก่อนมีการนำหลักสูตรไปใช้

รติ จิรนิติชัย และยศวีร์ สายฟ้า (2562) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีขั้นตอนดังนี้

1) การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 3) การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น 4) กำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น 5) การกำหนดเวลาเรียน โดยยึดลักษณะรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ว่าเป็นการสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่หรือการบูรณาการเข้ากับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง 6) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล 8) การจัดทำเอกสารหลักสูตร 9) การตรวจสอบคุณภาพก่อนการนำไปใช้ 10) การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตรท้องถิ่น 11) การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรท้องถิ่น 12) การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการประเมินก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตร 13) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี (2559) ได้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไหม ดำเนินการในลักษณะของการประยุกต์การวิจัยและพัฒนาโดยอาศัยกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Taba) แล้วกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งกำหนด 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 มี 1) ขั้นตอน คือ การศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 มี 3 ขั้นตอน 1) การพัฒนาและประเมินคุณภาพ 2) การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น 3) การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม (2556) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจาก สถานศึกษาต้องพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมา 1 ชุด และเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คณะกรรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้ (1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของชุมชน ปัญหาและสิ่งที่ควรพัฒนา (2) ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจุดเน้นของสถานศึกษา (3) ศึกษาวิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (4) นำผลจากการศึกษาข้อ 1-3 มาจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (5) จัดทำเนื้อหาสาระหรือโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

สรุปได้ว่า แนวทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้โดยสถานศึกษาเปิดโอกาสผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากศึกษาสภาพและความต้องการในพื้นที่ นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและประเมินคุณภาพ นำหลักสูตรไปทดลองใช้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ประเมินหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความสมบูรณ์

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

บริบทของพื้นที่จังหวัดตาก ตั้งอยู่พื้นที่ชายแดนที่มีเขตติดต่อประเทศเพื่อนบ้าน มีการติดต่อค้าขายมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและภาษา ซึ่งเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ การจัดการเรียนรู้สู่สมรรถนะด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจึงต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน เน้นไปใช้จริงกับผู้เรียน จะเป็นการสร้างทักษะทางอาชีพ และความต้องการของผู้เรียน (วรวิทย์ เนื่อนิม, 2565) ดังนั้นสถานศึกษาที่จัดตั้งอยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจึงต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่ตั้งของตนเองด้านความต้องการ ความจำเป็นและปัญหาทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองและการปกครอง ตลอดจนนโยบายทางการศึกษาของรัฐ ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีงามเพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดี

สถานศึกษามีการพิจารณากรอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ดังนี้ด้านความรู้และทักษะ ด้านเจตคติ ด้านคุณธรรม ด้านภาษา ด้านทักษะอาชีพ และด้านภูมิคุ้มกัน (โรงเรียนชุมพลโพธิ์พิสัย, 2560) หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาและหลักสูตรแกนกลางของสถานศึกษาในจังหวัดตากจึงต้องมีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจ อาชีพ ภาษา และวัฒนธรรม รวมทั้งด้านเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพสำคัญในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยมีแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ผังแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและความต้องการในพื้นที่ สถานศึกษาทำการศึกษาสภาพบริบทและสังคมของผู้เรียนและความต้องการการพัฒนาอาชีพของชุมชนตามกรอบแนวคิด 4 Flagships (สำนักงานจังหวัดตาก, 2564) ได้แก่

พื้นที่ A: เมืองทำการค้าชายแดน Mae Sot land pot (อำเภอแม่สอด) ด้านการค้าระหว่างประเทศ การจัดการธุรกิจค้าปลีก การเงินและการธนาคาร อาชีพเกี่ยวกับการออกแบบสารสนเทศ การจัดการการตลาด ธุรกิจ SMEs ด้านการต้อนรับ บริการ และความบันเทิง ศิลปะประยุกต์ งานด้านการผลิตสื่อ การจัดงาน(Organizer) การออกแบบผลิตภัณฑ์ สถาปัตยกรรม มัณฑนากร งานด้านคหกรรม อาหาร ภัตตาคาร งานด้านการโรงแรม การบริการ ธุรกิจ การจัดอีเวนต์ และการประชุม (MICE) ด้านการแพทย์ สาธารณสุข และการดูแลสุขภาพ เวชศาสตร์ครอบครัว เวชศาสตร์ชุมชน

พื้นที่ B: เมืองศูนย์กลางการค้าการลงทุน เมืองการค้าสี่แยกอินโดจีน (อำเภอเมืองตาก บ้านตาก วังเจ้า) E-W & N-S Trade Intersection ด้านโลจิสติกส์ อาชีพเกี่ยวกับการกระจายสินค้า การจัดการคลังสินค้า การบริการและซ่อมบำรุงระบบราง การบริการและซ่อมบำรุงระบบยานยนต์ ขนส่งขนาดใหญ่ ด้านวิศวกรรม พลังงานทดแทน วิศวกรรมอุโมงค์ สะพาน วิศวกรรมแหล่งป่า เครื่องจักรกลเพื่อการเกษตร ด้านวิทยาศาสตร์ อาหาร ผลิตภัณฑ์แปรรูปการเกษตร ด้านปศุสัตว์ และการแปรรูปเนื้อโค

พื้นที่ C: เมืองเกษตรอินทรีย์ Organic Agriculture City (อำเภอพบพระ แม่ระมาด ท่าสองยาง สามเงา) ด้านอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ ด้านเกษตรอัจฉริยะ (Smart farm) ด้านการพัฒนาพันธุ์พืช ด้านเกษตรพื้นที่สูงด้านเทคโนโลยีการเกษตร

พื้นที่ D: เมืองอารยธรรมแห่งขุนเขา เมืองแห่งสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (อำเภออัมพาง)
Civilized City in the Mountains ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และวัฒนธรรม อาชีพเกี่ยวกับงาน
บริการด้านภาษาต่างประเทศ (อังกฤษ จีน เมียนมาร์) การจัดการการท่องเที่ยวและบริการที่พัก Home stay
Guesthouse Boutique Hotel Resort & Spa ด้านสุขภาพ การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร การดูแลสุขภาพ
สุขภาพผู้สูงอายุ และการฟื้นฟูผู้ป่วย

ในการศึกษาสภาพและความต้องการในพื้นที่นั้นอาจเก็บข้อมูลในลักษณะทั่วไปโดยภาพรวมก่อนและ
มีการดำเนินการเก็บข้อมูลแบบเชิงลึก โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
จากนั้นจึงมารวมความคิดเห็นจากแกนนำชุมชน หรือคณะกรรมการสถานศึกษา เครือข่ายผู้ประกอบการ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการนำข้อมูลพื้นฐาน จากการสำรวจศึกษาสภาพและ
ความต้องการในพื้นที่ มากำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการ
สอน การวัดและประเมินในหลักสูตร สถานศึกษาสามารถบูรณาการรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ
ให้อยู่ในหลักสูตรสถานศึกษาโดยไม่ต้องแยกหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่นออกจากกัน เนื่องจาก
เจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้อง
กับสภาพและความต้องการของพื้นที่ โดยสามารถออกแบบหลักสูตรได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1) รายวิชาพื้นฐาน การจัดการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นสามารถสอดแทรกเข้าไป
ไปในรายวิชาพื้นฐานทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1.1) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์โดยเน้นการ
อ่านออกและการเขียนได้ เน้นทักษะการเขียนและการพูดสื่อสาร เช่น การเขียนโน้มน้าว การเขียน
ประชาสัมพันธ์ การพูดสื่อสาร การพูดโน้มน้าวใจ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์สินค้าในสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์
โรงเรียน, Facebook Fanpage, Tiktok ศึกษาภาษาและวรรณกรรมประจำถิ่นของตนเอง

1.2) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการพูด การฟังและการ
เขียนสื่อสารภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาพม่า และภาษาจีน (สายการเรียนศิลป์ภาษา) เพื่อ
รองรับอาชีพเกี่ยวกับงานบริการด้านภาษาต่างประเทศ (อังกฤษ จีน เมียนมาร์) การจัดการการท่องเที่ยวและ
บริการ

1.3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างนวัตกรรม
และพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ผ่านกระบวนการ STEM ฝึกทักษะอย่างสร้างสรรค์ คิดเชิงนวัตกรรม
(Creativity and Innovation) โครงการวิทยาศาสตร์ เกษตรอัจฉริยะ (Smart farm) หรือ
เทคโนโลยีการเกษตร การศึกษาพันธุ์พืช หรือเกษตรพื้นที่สูง

1.4) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ มีทักษะในการคำนวณ (Arithmetic) การวิเคราะห์นำเสนอ
ข้อมูลทางสถิติ การจัดทำรายรับรายจ่าย

1.5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จัดการเรียนรู้ที่เน้นการศึกษาบริบทชุมชน ความเข้าใจในความแตกต่างของวัฒนธรรมและกระบวนการคิดข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural understanding) การวิเคราะห์ความต้องการของตลาดในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมมีคุณธรรม และมีระเบียบวินัย (Compassion) สาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ ศึกษาสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศจังหวัดตาก ที่ตั้ง อาณาเขต ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับวิถีการดำเนินชีวิต

1.6) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา จัดการเรียนรู้ที่นำเสนอข้อมูลทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหาร ด้านสุขภาพ การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และการฟื้นฟูผู้ป่วย

1.7) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ฝึกทักษะอาชีพ การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ การบริการและซ่อมบำรุงระบบยานยนต์ งานด้านการโรงแรม การบริการ ธุรกิจ

1.8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ด้านความบันเทิง ศิลปะประยุกต์ สถาปัตยกรรม มัณฑนากร

2) รายวิชาเพิ่มเติม หากสถานศึกษาพิจารณาว่ามีสิ่งสำคัญที่ต้องการเน้นสามารถเปิดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม เช่น รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตาก (English for Tak SEZs) รายวิชามัคคุเทศก์น้อย รายวิชาพม่าเพื่อการสื่อสาร รายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว รายวิชางานธุรกิจออนไลน์ รายวิชาเครื่องเรือนไม้ รายวิชาอาหารพื้นเมืองแม่สอด

3) กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน มีการเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน เช่น ชุมนุมเกี่ยวกับผู้ผลิต มีการจัดกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรของชุมชน เพื่อนำมาสร้างรายได้ เช่น ชุมนุมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร ชุมนุมผลิตภัณฑ์ชุมชนทำมือ (Handmade) เพื่อฝึกเป็นผู้ผลิตสินค้า ชุมนุมเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นฝ่ายออกแบบ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า เช่น ชุมนุมคอมพิวเตอร์ กราฟิก ชุมนุมศิลปะ ชุมนุมถ่ายภาพ ชุมนุมที่เกี่ยวข้องกับทักษะการสื่อสาร การพูดนำเสนอขายสินค้าและการเขียนประชาสัมพันธ์ เช่น ชุมนุมมัคคุเทศก์ ชุมนุมข่าวสารชายแดน กิจกรรมเปิดบ้าน โดยการเปิดตลาดจำหน่ายสินค้า ชุมนุมที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นกิจกรรมที่เชิญผู้มีความรู้หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาเป็นวิทยากรในการแปรรูปอาหาร หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแปรรูปอาหารภายในชุมชนของตนเอง มุ่งเน้นการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของนักเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง จัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขายสินค้า การตลาด การขายสินค้าออนไลน์จากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์จริงจากผู้ประกอบธุรกิจขนาดย่อม และผู้ประกอบการขนาดใหญ่ เพื่อให้นักเรียนเกิดความคิดเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้และสิ่งที่ได้พบตามประสบการณ์จริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วในขั้นตอนที่ 2 มาทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยทดลอง 2 ส่วน ได้แก่

1) การศึกษานำร่อง (Pilot study) เป็นการดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตร ความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตรในสถานการณ์จริง เพื่อหาข้อบกพร่องและปัญหาอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไขให้สามารถใช้หลักสูตรในการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การทดลองใช้หลักสูตร (Field study) เป็นการนำหลักสูตรที่ปรับปรุงจากการศึกษานำร่องไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตร (กฤษียากร เตชะปิยะพร, 2552) มีรายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

2.1) กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร

2.2) กำหนดแบบแผนการทดลอง เช่น รูปแบบการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-group pretest-posttest design)

2.3) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ เอกสารและสื่อ เช่น เตรียมเอกสารประกอบการสอน ประกอบด้วย หลักสูตร ใบงาน ใบความรู้แบบประเมิน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินผลงานนักเรียน แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนหลังเรียน

2.4) ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร มีกระบวนการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การปฐมนิเทศ สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ 2 การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ระยะที่ 3 การวัดและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีการวิเคราะห์ข้อมูลประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมและประเมินผลงานผู้เรียน ด้านทักษะการปฏิบัติและกระบวนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เป็นกระบวนการตรวจสอบผลที่เกิดจากการทดลองใช้หลักสูตรทุกขั้นตอน ทั้งก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตร โดยสถานศึกษาการนำผลจากการประเมินหลักสูตรจากเครื่องมือต่าง ๆ ที่ได้มาจากการประเมินและสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ปรากฏชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนนำข้อมูลจากการจัดประชุมสัมมนาผลการใช้หลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตร จนได้หลักสูตรหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษที่สมบูรณ์ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป (กฤษียากร เตชะปิยะพร, 2552)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาบูรณาการเชิงพื้นที่ตาม 4 Flagships แก่คนในจังหวัดตากโดยใช้อาชีพเป็นตัวตั้งที่มีคุณภาพมาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของจังหวัดและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ผู้เรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา ส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศเพื่อการประกอบอาชีพและพัฒนาสร้างคุณธรรมจริยธรรม ภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างทั่วถึงตลอดเวลา ควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่จะให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การศึกษาสภาพและความต้องการในพื้นที่เพื่อออกแบบหลักสูตร การวางแผน การทดลองนำไปใช้ในการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น และให้ความสำคัญจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ สังคม และวัฒนธรรมในจังหวัดตาก เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในจังหวัดตากให้เห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น และใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ ผลิตคนตามความต้องการของตลาดแรงงาน การนำความรู้ไปเผยแพร่สู่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากให้ทัดเทียมกับพื้นที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กฤษยากร เตชะปิยะพร. (2552). *วิจัยและพัฒนา วารสารอบรมหลักสูตรการวิจัยและพัฒนางานวิชาการ (R&D)*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). *คู่มือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฉบับปรับปรุง*. โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม. (2556). *ชุดฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นอาเซียน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว. (2564). *การจัดการศึกษาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ*. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. <https://repository.turac.tu.ac.th/handle/6626133120/1015>
- ฉันท ธาตุดอง. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*. เพชรเกษมการพิมพ์.
- เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น*. วารสารวิจัย

- และพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัราชภัฏบุรีรัมย์, 11(ฉบับพิเศษ), 173-182.
- นภวรรณ สายเขียว. (2564). สภาพและแนวโน้มการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของครูสังคมศึกษาในเขตพื้นที่จังหวัดตาก. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 7(1), 537-547.
- เมธาวี จำเนียร. (2564). หลักสูตรท้องถิ่นในแง่ของการสื่อสาร: เครื่องมือการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศน์*, 8(4), 48-58.
- รติ จิรนิติชัย และยศวีร์ สายฟ้า. (2562). การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตรวิชัย*, 11(2), 457-471.
- โรงเรียนชุมพลโพธิ์ชัย. (2560). การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนชุมพลโพธิ์ชัย. โรงเรียนชุมพลโพธิ์ชัย.
- วรวิทย์ เนื่อนม. (2565). ดร.เกศทิพย์ ศุภวานิช รองเลขาธิการ กพฐ. ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม สพม.ตาก. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก. <http://www.secondarytak.go.th/?p=15726>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก. (2565). *รักษ์ตาก (TAK Province Chang for Good) หลักสูตรการศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้เรียนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษตาก (TAK for SDGs)*. <http://www.secondarytak.go.th/>.
- สำนักงานจังหวัดตาก. (2564). *ร่างแผนแม่บทพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด. <https://maesot.kpru.ac.th/wp-content/uploads/2018/05/>
- _____. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดตาก (พ.ศ. 2566-2570)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด. <https://maesot.kpru.ac.th/wp-content/uploads/2021/11>
- อรพรรณ ฤทธิ์มั่น และบัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2559). *การศึกษาในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน*. <https://www.moe.go.th>.